



# साधनमाला ।

## SĀDHANAMĀLĀ

Vol. I.

EDITED BY

BENOYTOSH BHATTACHARYA, M.A.

*Life Member, Asiatic Society of Bengal.*

Central Library,  
Baroda.

1925.

**Published by Newton Mohun Dutt, Curator of State Libraries, for  
the Government of H.H. the Maharaja Gaekwad of Baroda.**

---

**Printed at the Baptist Mission Press,  
41, Lower Circular Road, Calcutta.**

**Price, Rs. 5.**

## PREFACE.

HIS HIGHNESS MAHARAJA DR. SIR SAYAJI RAO GAEKWAD. G.C.S.I., G.C.I.E., LL.D., in the course of his memorable Address delivered before the Convocation of the Benares Hindu University on the 19th January, 1924, dwelt at length on the necessity of breadth of vision in the field of Indian scholarship, and warned all scholars "*to avoid that most terrible of errors, the narrowness of thought, which at the end stifles thought and individuality.*" His Highness's words were not mere words of empty council: he was laying down a principle which he had consistently followed throughout his life. In the matter of scholarship His Highness's breadth of vision induced him to institute a thorough examination of the Jain Bhandars of Jaisalmer and Pattan. This search again led to the discovery of two unique and priceless Buddhist MSS which were long supposed to have been lost to the world in their original Sanskrit. His Highness, in course of the same address, also announced the discovery of these two MSS. The first is the *Nyāyapraveśa* of Dinnāga, who is reputed to be the first systemiser of Indian Logic, and the second is the *Tattvasaṃgraha* of Śāntaraksita with the *Pāñjikā* of Kamalaśīla. Both these scholars will ever be remembered in Indian history for having introduced Buddhism and Buddhist culture into Tibet. Great is the achievement consequent on the breadth of vision, which once on the part of the ancient Jainas, led to the preservation of these unique works in their Bhandars, and again on the part of His Highness, led to the discovery and publication of these works. Furthermore, actuated by his characteristic love of ancient Indian culture, His Highness graciously promised his powerful support

to the cause of Buddhist and Jain studies in his State. An ardent lover and keen student of comparative religion he realised the lack of published materials for further researches in Buddhism and Jainism.

In pursuance of His Highness's wishes in the matter of Buddhistic studies several new Buddhist works have been undertaken for publication in the *Gaekwad's Oriental Series*, besides the *Nyāyapraveśa* and the *Tattvasaṃgraha* already referred to. The most important among them are the *Sādhana-mālā*, *Advaya-rajrasaṃgraha*, *Jñāna-siddhi* of Indrabhūti, *Prajñopāyavinīścaya-siddhi* of Anaṅgavajra and the *Tarkabhāṣā* of Mokṣākaragupta.

The *Sādhana-mālā* being somewhat voluminous, it is proposed to issue it in two volumes, the first of which is now presented to the Sanskritists. This book belongs to a little known branch of Northern Buddhism called the Vajrayāna. The importance of the work was rightly recognised by the authorities of the *Bibliotheca Buddhica Series* of St. Petersburg, who took up the work for publication over 11 years ago but had to abandon their activities during the great war and the subsequent Russian Revolution.

The introduction to the second volume of this work will give full details of the *Sādhana-mālā* and of the Vajrayāna system of Buddhist philosophy with a history of the literature and notices of the important authors mainly. In this volume we will endeavour to explain a few salient features of the work which may enable our readers to follow the text with greater ease and satisfaction.

The *Sādhana-mālā* is, as the title indicates, a collection of short works called Sādhana-s or rituals for worshipping deities. It appears to be a heterogeneous collection of Sādhana-s, composed by different authors, without any

definite plan, as can be seen from a glance at the synopsis of contents. The work begins with two Sādhana for Trisamayārāja, who is to be identified with Amoghāsiddhi, one of the five Dhyāni Buddhas. They are followed by three Sādhana of Vajrāsana Buddha who is generally confounded with Gautama Buddha, but who, as a matter of fact, is none other than the Dhyāni Buddha Akṣobhya himself. Only one Sādhana (No. 3) in a single MS gives the *Namaskāra* as :—

नमः श्याममुने तयागताय,

but as his Vijamantra is “Hūṃ” the Vijamantra of Akṣobhya, and as the Sādhana No. 3 (p. 18, l. 17) describes Vajrāsana as Akṣobhya and also as he shows the Bhūmi-sparśa Mudrā or the Mudrā of Akṣobhya, it is clear that Vajrāsana and Akṣobhya must obviously be the same. Akṣobhya gets the epithet of Vajrāsana as his *Lāñcchanā* is the Vajra and as he sits in the *Vajraparyāṅka* attitude. The Sādhana of Vajrāsana are succeeded by a number of Sādhana devoted to the different varieties of Avalokiteśvara, the All-Compassionate Bodhisattva, who, according to Kāraṇavyūha, refused salvation, though fully entitled to it, until all creatures of the Universe were in possession of the Bodhi knowledge. Thirty-seven Sādhana (6–43) are devoted to his various manifestations, namely, Śaḍlakṣari Lokēśvara, Lokanātha, Hālāhala, Vajradharma, Khasarpaṇa, Simhanāda, Padmanartteśvara, Hariharivāhanodbhava, Trailokyavaśāṅkara, Nilakaṇṭha, Māyājālakrama-Lokēśvara Sugatisandarśana and Pretasantarpita. The Sādhana of Avalokiteśvara are followed by 41 Sādhana (44–84) devoted to the different forms of Mañjuśrī, namely, Sthiracakra, Vādirāṭ, Mañjughoṣa, Arapacana, Vajrāṅga, Dharmadhātuvāgīśvara, Vāk, Siddhaikavīra, Mahārājalīlā-Mañjuśrī, Alimanmatha, Vajratikṣṇa, Dharmasāṅkhasamādhi-Mañjuśrī, Nāmasaṅgīti, and

वक्ष्यात्तथाश्रुत्तुल्यरोक्षतदक्षिणाम् (p. 179), for instance, a particle तथा has been included in a long compound; in रत्नउत्पलधारिणीम् two vowels are kept in juxtaposition without being joined together by the rules of Sandhi. Sometimes unnecessary words are introduced in the line, for instance अक्षान्तपादौ पुष्पो वसुनोऽनुरूपौ (p. 70) in a śloka in the *Upajāti* metre; also, in दक्षिणे घृष्यतारां तु कक्षां चन्द्रे ताक्षारसम्भ्राम् (p. 197) in an *Anuṣṭubh* śloka. Sometimes also an additional line is introduced in a śloka of four lines, for instance, प्रमाणमेतत् कथितं जिज्ञेन on p. 70, l. 12.

It may not be out of place to mention here the method adopted in editing this most difficult work—one written in a very outlandish language. Here the arrangement of the Sādhyanas as found in the A, C, N and Na has generally been followed. New Sādhyanas not occurring in individual MSS have been inserted in the middle, and in their appropriate places. Regarding different readings, the one that approaches nearest to correct Sanskrit has generally been adopted. As regards Orthography slight changes have been made, while the correct Sanskrit spelling has in most cases been adopted, and care has been taken not to disturb the fantastic grammatical construction. In spelling words, the MSS do not generally agree; some give the correct Sanskrit form, while others show various degrees of incorrectness. In such cases, the nearest correct spelling in Sanskrit has been adopted in the text, the incorrect forms being given in the footnotes. The *Avagraha* ( ¤ ) marks are given very rarely in the MSS, so most of them have been added by the editor. At the end of the verses, in many instances *Anusvāra* ( ¯ ) is not changed into m ( म् ). Uniformity has been secured in this respect. Throughout the book, whenever there has been any suspicion as to the omission of letters or words, additional letters or words have been inserted in square

brackets [ ]. When, however, the reading given on the text has been found to be obviously incorrect, the correct form has been given on the body of the text, the incorrect form being enclosed within single brackets ( ): and whenever any editorial liberty has been taken with regard to the text, it has been so stated in the footnotes. Whenever again, passages or words could not be understood a query enclosed within single brackets (?) has been added thereafter. As regards the different readings, suggestions given in the footnotes will be found to be copious and exhaustive, and the readers will, it is hoped, extend their indulgence if some unnecessary readings are found therein. They are there for those ingenious readers who are ever ready to discover some hidden meaning in all obscure passages. The reading which seemed to be correct and most expressive has always been stated on the body of the text, while all others have been put down in the footnotes, and from these readings the readers will have ample opportunities to exercise their own imagination.

The present edition of the *Sādhana-mālā* is based on eight different MSS which are enumerated below with a short description of each. The MSS, Na and Nb, being very corrupt, it was not found necessary to collate the text with these completely; neither could we get opportunities to so collate them. But minute attention has been paid to the rest.

1. A. It is a complete MS though full of spelling mistakes, omissions and repetitions. Spelling mistakes are ten per line on an average. It belongs to the Library of the Asiatic Society of Bengal and is described in the *Descriptive Catalogue of Sanskrit MSS in the Government collection*. vol. 1, under No. 74.

2. B. The original which is dated N.S. 285 (A.D. 1165) is now in the Cambridge University Library.



Being old it is in some degree correct, though omissions and errors are quite numerous. It has yielded several new *Sādhana*s which are pointed out in the footnotes in their respective places. It is incomplete in the beginning and in the middle and a few leaves are lost at the end also. This MS has been described under No. Add. 1686 on page 174 in the *Catalogue of the Buddhist Sanskrit MSS in the University Library, Cambridge*, by Bendall. An authenticated copy of this MS is preserved in the CENTRAL LIBRARY, BARODA.

3. C. It is a paper MS belonging also to the Cambridge University Library. It is a grossly incorrect copy made by Amṛtānanda the Residency Pandit in Nepal when Brian Hodgson was the Resident there. The date given in the post-colophon is N.S. 939 corresponding to A.D. 1819. It is described in *Bendall's Catalogue* under No. 1593 on page 132. In arrangement it is similar to A, N and Nb. A and C commit the same kind of mistakes and repetitions, and it appears therefore that the original in both these cases was the same.

4. N. This MS in palm-leaf is in an excellent state of preservation, though some leaves at the end have been blurred and erased by constant handling. It is by far the best MS of *Sāadhanamālā* and is mostly correct. It is divided into two parts, the division being purely arbitrary, and is written in a character similar to that employed in the MS of *Pañcarakṣā* which is dated in Śaka 1211, corresponding to A.D. 1289, and is preserved in the Bengal Asiatic Society's Library. This MS of *Sāadhanamālā* therefore appears to have been written sometime between A.D. 1275 and 1300. It is described in MM. Haraprasad Shastri's *Catalogue of palm-leaf and paper MSS belonging to the Durbar Library, Nepal*, vol. II, on page 83.

5. Ab. The original MS in palm-leaf is in the Library of the Asiatic Society of Bengal. An authenticated copy of this MS is also preserved in the CENTRAL LIBRARY, BARODA, and the present text has been collated therewith. The readings herein found are rather whimsical and disagree with other MSS in many respects. In arrangement also it is not regular, as can be seen from the description of the MS in the *Catalogue of Sanskrit MSS in the Government Collection* under No. 111 on page 178 ff. where a list of Sādhanaś contained therein has been given. The writing of the MS is more akin to the triangular variety of Brāhmī, and the date of the writing may be placed somewhere in the beginning of the 12th century.

6. Ba. Two copies of this paper MS are in existence, one in the Library of the Asiatic Society of Bengal, and another, in the CENTRAL LIBRARY, BARODA. It is incomplete, the first and the last pages being written in a different and a much later hand. The writing of the MS appears to be about 300 years old. In arrangement it generally follows the MS. A, N and C with occasional omissions. For a description of the MS see *A Descriptive Catalogue of the Sanskrit MSS in the Government Collection*, vol. I, under No. 112 on page 180 ff. where a list of Sādhanaś is also given. This MS, on the last leaf, gives the date as N.S. 224 corresponding to A.D. 1104, which seems to be the date of the original MS because, the writing is so late that it cannot warrant us in placing the present MS so early.

7. Na. It is a very defective paper MS written in a very modern hand and is full of errors and omissions. It is numbered 603 in the Library register of the Nepal Durbar Library and is dated in V.S. 1958. It begins with the Trisamayārāja Sādhana and ends with the Śoḍaśabhuja-Mahākāla Sādhana and contains about

150 Sādhanaś in all. In arrangement it agrees with the MSS, A, C, and N. The MS. measures 12" × 6", contains 258 folia and its extent in Ślokaś is 6,000. The present text has only been partially collated with this MS.<sup>1</sup>

8. Nb. It is also a very defective MS. and horribly incorrect, and is preserved in the Durbar Library, Nepal. It is a recent MS and has been described in MM. Haraprasad Shastri's *Catalogue of Selected Paper and Palm-leaf MSS belonging to the Durbar Library, Nepal*, vol. II, on page 200 where a list of Sādhanaś also appears. The text hereinafter presented has only been partially collated with the MS. In arrangement it does not agree with any other MS of the work, and it contains at the end some portions of another work not to be found in any other MS.

These are the eight MSS which were consulted or used in this edition. There are some other MSS in existence, but we had no opportunity of consulting them. One is in Cambridge which is numbered in the library register as Add 1684 and belongs to the 13th century. The second is in the *Bibliothèque Nationale*, Paris, and two others are in the possession of the Bombay Branch of the Royal Asiatic Society. Though we had not the opportunity of examining these MSS, yet it is hoped that the printed text will be found to be accurate and complete.

At this stage it is necessary to discuss the title and the extent of the *Sādhana-mālā*. The MSS A, C, and Na distinctly state in the last colophon that the name of the work is *Sādhana-mālā*. The MS. Ba has the letters सा. मा. on the margin of every page, and these appear to be nothing but an abbreviation of the word साधनमाला. N

---

<sup>1</sup> I am obliged to my friend, Prof. Sudhir Kumar Roy Chowdhuri, M.A., of Nepal, for supplying me with this information to replenish my memory.

is also called साधनमाला in the *Catalogue* though the last colophon is obliterated by constant handling. The palm-leaf MS Ab has no end and no last colophon, but the blank obverse side bears the title साधनसमुच्चय written in a very late hand. B has neither the end nor the last colophon, but it has been called साधनमाला in Bendall's *Catalogue*. Only in MS Nb we find the name साधनसमुच्चय in the colophon of every Sādhana, the numbers also being given in every case. A glance at the list of Sādhanas given on pp. 200-6 in the second volume of the *Catalogue of Paper and Palm-leaf MSS in the Durbar Library, Nepal*, will show that in arrangement the MS Nb follows none of the other MSS of the साधनमाला though the actual Sādhanas are found in others. It appears therefore that the same collection of Sādhanas is designated in some MSS as साधनसमुच्चय and in all others as साधनमाला. The sense of the two words being the same, and the majority of the MSS being entitled साधनमाला we have chosen this title. There are Tibetan translations of this work, and there also both the titles are found, the only difference being in the arrangement of the Sādhanas.

Now that the title of the MS has been discussed, we will proceed to discuss its beginning and the end. The MS A begins with the Trisamayārāja Sādhana (No. 1), B is incomplete in the beginning, C begins with the Vajrāsana Sādhana, (No. 3), N begins with the Trisamayārāja Sādhana (No. 1), Ba is incomplete in the beginning, while Na also begins with the Trisamayārāja Sādhana (No. 1): so, we can take it for granted that the Sādhana-mālā commences with the Sādhana for 'Trisamayārāja which begins with:—नमस्त्रिवलयं वन्दे, etc. But we must leave the palm-leaf MS Ab and the paper MS Nb alone, as the first begins with the Vajravārāhi Sādhana, and as both have arrangements entirely of their own not

followed by any other MS of the साधनमाला or साधनसमुच्चय so far discovered.

To ascertain the end of this heterogenous collection of the Sādhana is also no easy task. The MS A ends with the Sādhana of Śoḍaśabhuja-Mahākālasādhana, though even after the end it has long extracts from the *Mahākala Tantra* which is again followed by duplicates of some Sādhana and the final colophon. N ends with the same Sādhana, so also C and Na. B is incomplete at the end, and so is Ba. The MSS Nb and Ab must be left out of account as these have their special arrangement of the Sādhana, and in this respect both the MSS are independent. But as the majority of the MSS end with the Śoḍaśabhuja-Mahākālasādhana, that is taken to be the end of the book.

The Sādhana, besides prescribing a regular procedure for the worshipping of deities. give description of numerous Mudrās, the names of many of which are altogether new, and were believed to have been forgotten. There are, moreover, a large number of Mantras and Dhāraṇīs, many of which are even now recited in Tibetan and Newari worship. On pp. 247, 249, 250, 251, appear several interesting Mantras for the prevention of snake bite, and for the extraction of poison from the body of the patient. In the Sādhana of Jāṅguli, it is written that her Mantra has extraordinary powers inasmuch as whoever hears it, but once, will not be bitten by a snake for seven years, and whoever keeps the Mantra in memory, is never bitten by a snake throughout life. Moreover, there appears a series of different kinds of application of some Mantras which, along with certain medicines and ingredients, are said to confer great benefits on the worshippers. The Sādhana of Vajratārā (Nos. 93, 94, and 110) and of Mañjuśrī (No. 84) are instances in point.

The Mantras and Dhāraṇīs were employed generally for the good of mankind such as curing of diseases, saving of people from fierce and dangerous animals, prevention of diseases, and snake-bites, etc. These were equally employed for evil purposes, such as Vaśikaraṇa, 'bewitching', Māraṇa, 'destruction of enemies' and Ucāṭana, 'destruction of dwelling houses,' and so forth. More about these afterwards.

Cordial and grateful thanks are due to our revered Dewan Saheb, HIS EXCELLENCY SIR MANUBHAI N. MEHTA, Kt., C.S.I., M.A., LL.B., for his keen and sympathetic interest in this work, for his munificent grant for its printing and for his sustained encouragement.

Hearty acknowledgments are also made to our assistant, the excellent Jain Pandit, Mr. Lalchand Bhagwandas Gandhi, who has rendered invaluable service by carefully revising the proofs, and by his numerous suggestions and emendations for improving the text. He is a deep and well-read scholar of the old school, and his extensive knowledge of Apathraṃśa and grammar has proved to be of great helpfulness.

THE EDITOR.



# विषयानुक्रमणिका ।

1.	त्रिसमवराजसाधनम् ( पण्डितकुमुदाकरमतेः )	...	१
2.	त्रिसमवराजसाधनम् ( पण्डितरत्नाकरगुप्तस्य )	...	१५
3.	व्यासनभट्टारकसाधनोपदेशविधिः	...	१८
4.	व्यासनसाधनम्	...	२२
5.	व्यासनसाधनम्	...	२४
6.	आर्यबट्टारोमहाविद्यासाधनम्	...	२६
7.	कारखण्डहालावेन बट्टारोमहाविद्यासाधनम्	...	२८
8.	लोकनाथसाधनम्	...	३१
9.	सर्वकामप्रसाधनहालाहलपरितोषकाव्यसमाधिः	...	३१
10.	वन्द्यधर्मसाधनम्	...	३३
11.	आर्यबट्टारोमहाविद्यालोकेश्वरभट्टारकोपदेश- परम्परायातसाधनविधिः	...	३४
12.	[ बट्टारोसाधनम् ]	...	३६
13.	आर्यखसर्पगणलोकेश्वरसाधनम्	...	३७
14.	खसर्पगणसाधनम् ( पद्माकरमतेः )	...	३८
15.	खसर्पगणसाधनम्	...	४२
16.	आर्यावलोकितेश्वरखसर्पगणसाधनम्	...	४६
17.	सिंहनादसाधनम् ( पण्डितावधूत-आदयवचस्य )	...	४७
18.	लोकनाथसाधनम्	...	४८
19.	लोकेश्वरसाधनम्	...	५०
20.	सिंहनादसाधनम्	...	५१
21.	सिंहनादाधारिणी	...	५२
22.	सिंहनादसाधनम्	...	५३
23.	सिंहनादधारिणी	...	५४
24.	खसर्पगणलोकेश्वरसाधनम् ( स्याविर-अनुपमर्क्षितस्य )	...	५४
25.	सिंहनादलोकेश्वरसाधनम्	...	६२
26.	खसर्पगणसाधनम्	...	६४
27.	हालाहललोकेश्वरसाधनम्	...	६५
28.	आर्यहालाहलसाधनम् ( प्रज्ञापानितस्य )	...	६६
29.	हालाहलसाधनम्	...	७२
30.	गानधर्तेश्वरलोकनाथसाधनम्	...	७५



31.	पद्मनर्तेश्वरसाधनम्	...	...	...	७६
32.	पद्मनर्तेश्वरसाधनम्	...	..	...	७७
33.	हरिहरिहरिवाहनोद्भवसाधनम्	.....		...	७७
34.	हरिहरिहरिवाहनोद्भवलोकेश्वरसाधनम्	...		...	७८
35.	त्रैलोक्यवशङ्करलोकेश्वरसाधनम् ( सरहपादस्य )			...	७९
36.	त्रैलोक्यवशङ्करलोकेश्वरसाधनम्	...	...	...	८१
37.	रक्तलोकेश्वरसाधनम्	...	...	...	८३
38.	लोकेश्वरस्य वश्याधिकारविधिः	...	...	...	८४
39.	नीलकण्ठार्यावलोकितेश्वरसाधनम्	...	...	...	८६
40.	मायाजालकमार्यावलोकितेश्वरसाधनम्	...	...	...	८६
41.	सोपचारमाषमुखाधारणी	...	...	...	८७
42.	सुगतिस्तदर्शनलोकेश्वरसाधनम्	...	...	...	८८
43.	प्रेतमन्त्रार्पितलोकेश्वरसाधनम्	...	...	...	८९
44.	स्थिरचक्रसाधनम्	...	...	...	८९
45.	स्थिरचक्रसाधनम् ( मुक्तकस्य )	...	...	...	९३
46.	मङ्गुश्रीसाधनम्	...	...	...	९५
47.	वादिराट्साधनम् ( पण्डितचिन्तामणिदत्तस्य )			...	९६
48.	ब्रजयोगिनीभाषितं वादिराजमङ्गुश्रीसाधनम्			...	९९
49.	वादिराट्साधनम्	...	...	...	१०४
50.	मङ्गुश्रीसाधनम्	...	...	...	१०५
51.	क्रियातन्त्रानुसारतः आर्यश्रीमद्वादिराट्साधनम्			...	१०६
52.	वादिराट्साधनम्	...	...	...	१०९
53.	प्रज्ञावृद्धिनिधिवादिराट्साधनम् ( पण्डितश्रीहरिहरस्य )			...	११०
54.	मङ्गुश्रीकल्पोक्तविधिना वादिराट्साधनम्	...	...	...	११०
55.	अरपचनसाधनम् ( अजितमित्रस्य )	...	...	...	११२
56.	अरपचनसाधनम् ( मुक्तकस्य )	...	...	...	११५
57.	आर्यमङ्गुश्रीभट्टारकभावनोपदेशः	...	...	...	१२०
58.	सद्योऽनुभवारपचनसाधनम्	...	...	...	१२१
59.	वन्द्यानङ्गभट्टारकसाधनम्	...	...	...	१२२
60.	वन्द्यानङ्गमङ्गुश्रीसाधनम्	...	...	...	१२४
61.	धर्मधातुवागीश्वरसाधनम्	...	...	...	१२७
62.	धर्मधातुवागीश्वरसाधनवङ्गविधिः	...	...	...	१२८
63.	मङ्गुवन्द्यसर्वसत्त्ववशीकरवसमाधिः	...	...	...	१२८
64.	धर्मवङ्गसमाधिरूपकं धर्मधातुवागीश्वरसाधनम्	...	...	...	१२९
65.	अरपचनसाधनम्	...	...	...	१३०
66.	वाक्यसाधनम् ( सुजनभक्तस्य )	...	...	...	१३३

67.	सिद्धैकवीरसाधनम्	...	...	...	१३७
68.	वाक्साधनम्	...	...	...	१४१
69.	महाराजलीलामञ्जुश्रीसाधनम्	...	...	...	१४१
70.	मञ्जुश्रीसाधनम्	...	...	...	१४२
71.	आर्यसिद्धैकवीरसाधनम्	...	...	...	१४२
72.	सिद्धैकवीरसाधनम्	...	...	...	१४५
73.	अलिमन्मथसाधनम् ( रत्नाकरस्य )	...	...	...	१४६
74.	वस्यतीक्ष्णभट्टारकसाधनम्	...	...	...	१४८
75.	वश्याधिकारमञ्जुश्रीसाधनम् ( आचार्य-मुभाकरस्य )	...	...	...	१४८
76.	मञ्जुश्रीसाधनम्	...	...	...	१५१
77.	विद्याधरपिटकौयसङ्गिप्त-मञ्जुश्रीसाधनम्	...	...	...	१५१
78.	विद्याधरपिटकप्रतिबद्ध-मञ्जुघोषसाधनम्	...	...	...	१५२
79.	प्रज्ञावर्द्धविधिः ( रविगुप्तस्य )	...	...	...	१५३
80.	प्रज्ञाचक्रमञ्जुश्रीसाधनम्	...	...	...	१५४
81.	धर्मशङ्खनमाधिमञ्जुश्रीसाधनम्	...	...	...	१५७
82.	आर्यनामसङ्गीतसाधनम्	...	...	...	१५८
83.	मञ्जुवस्यसाधनम्	...	...	...	१६१
84.	एकाक्षरकल्पसाधनम्	...	...	...	१६७
85.	चण्डमहारोषगणसाधनम् ( प्रभाकरकीर्तिः )	...	...	...	१६८
86.	चण्डमहारोषगणसाधनम्	...	...	...	१७२
87.	चण्डमहारोषगणसाधनम्	...	...	...	१७२
88.	चण्डमहारोषगणसाधनम्	...	...	...	१७३
89.	आर्यखडिरवणीतारासाधनम्	...	...	...	१७६
90.	मङ्गलगोतागणसाधनम्	...	...	...	१७६
91.	वरदतागणसाधनम्	...	...	...	१७७
92.	वश्याधिकारतारासाधनम्	...	...	...	१७८
93.	वस्यतारासाधनम्	...	...	...	१७८
94.	वस्यतारासाधनम्	...	...	...	१८३
95.	वस्यतारासाधनम्	...	...	...	१८८
96.	वस्यतागणसाधनम् ( आर्यनागार्जुनस्य )	...	...	...	१८३
97.	वस्यतागणसाधनम् ( महापण्डितस्यविर-धर्माकरमतेः )	...	...	...	१८५
98.	तारासाधनम् ( पण्डितस्यविर-अनुपमरक्षितस्य )	...	...	...	२००
99.	आर्याष्टमहाभयतारासाधनम्	...	...	...	२०७
100.	महाद्यौनक्रमार्यतारासाधनम्	...	...	...	२०८
101.	महाद्यौनक्रमतारासाधनम् ( शान्तवस्यस्य )	...	...	...	२०८
102.	मृत्तवस्त्रनतारासाधनम्	...	...	...	२१२

103.	मृत्युवन्धनसिततारासाधनम्	...	...	...	२१३
104.	सिततारासाधनम्	...	...	...	२१५
105.	बहुभुजमुक्तातारासाधनम्	...	...	...	२१६
106.	आर्यजाकुलीतारासाधनम्	...	...	...	२१७
107.	घनदतारासाधनम्	...	...	...	२१८
108.	अमिताभगर्भतन्त्रलब्ध-आर्यतारासाधनम्	...	...	...	२२१
109.	सुगंधरायाः स्तुतिविधिः	...	...	...	२२२
110.	वज्रतारासाधनम् ( रत्नाकरशान्तिपादानाम् )	...	...	...	२२४
111.	दुर्गोत्सारिणीसाधनम्	...	...	...	२३७
112.	मृत्युवन्धनोपदेशतारासाधनम्	...	...	...	२३८
113.	विश्वमातासाधनम्	...	...	...	२४०
114.	प्रसन्नतारासाधनम्	...	...	...	२४१
115.	आर्यताराभट्टारिकाकल्पः	...	...	...	२४२
116.	महाश्रीतारिणीसाधनम्	...	...	...	२४४
117.	आर्यजाकुलीसाधनम्	...	...	...	२४६
118.	आर्यजाकुलीधारिणी	...	...	...	२४७
119.	आर्यजाकुलीसाधनम्	...	...	...	२४८
120.	आर्यजाकुलीमहाविद्या	...	...	...	२४८
121.	आर्यजाकुलीसाधनम्	...	...	...	२५१
122.	आर्यजाकुलीसाधनम्	...	...	...	२५२
123.	विद्युञ्जालाकराणीनामैकजटासाधनम्	...	...	...	२५४
124.	एकजटासाधनम्	...	...	...	२६०
125.	आर्ष-एकजटासाधनम्	...	...	...	२६३
126.	एकजटासाधनम्	...	...	...	२६५
127.	एकजटासाधनम् ( नागार्जुनस्य )	...	...	...	२६५
128.	मुक्तीकजटासाधनम् ( ललितगुप्तस्य )	...	...	...	२६७
129.	सुन्दासाधनम्	...	...	...	२७०
130.	सुन्दासाधनम्	...	...	...	२७२
131.	सुन्दासाधनम्	...	...	...	२७३
132.	कण्ठोक्तदशभुजसितमारीचीसाधनम्	...	...	...	२७४
133.	अष्टोक्तकान्तामारीचीसाधनम्	...	...	...	२७५
134.	कण्ठोक्तमारीचीसाधनम्	...	...	...	२७६
135.	कण्ठोक्तविधिना सितमारीचीसाधनम्	...	...	...	२७८
136.	वज्रधातुचरोमारीचीसाधनम्	...	...	...	२८०
137.	अष्टभुजपीतमारीचीसाधनम्	...	...	...	२८१
138.	दादशभुजरत्नवर्णचोडिवानमारीचीसाधनम्	...	...	...	२८३

139.	बौद्धियानमारीचोत्साधनम्	...	...	...	२८५
140.	हादशमुजरक्तवर्णबौद्धियानसाधिकाग्रममारीचोत्साधनम्	...	...	...	२८६
141.	अष्टोक्तकान्तामारीचोत्साधनम्	...	...	...	२८८
142.	कथ्योक्तमारीचोत्साधनम् ( आचार्यगर्भपादानाम् )	...	...	...	२८०
143.	मारीचोत्साधनम्	...	...	...	२८६
144.	मारीचोपिबुवासाधनम्	...	...	...	२८७
145.	मारीचोत्साधनम्	...	...	...	२८८
146.	सङ्गितमारीचोत्साधनम्	...	...	...	३०३
147.	आर्यमारीचोधारणीपाठोपदेशः	...	...	...	३०५
148.	पर्यग्रवरीत्साधनम्	...	...	...	३०६
149.	पर्यग्रवरीत्साधनम्	...	...	...	३०८
150.	आर्यपर्यग्रवरीत्सारधारणी	...	...	...	३०८
151.	मुक्तप्रज्ञापारमितासाधनम्	..	..	...	३१०
152.	कनकवर्णप्रज्ञापारमितासाधनम्	...	...	...	३१२
153.	पीतवर्णसङ्गितप्रज्ञापारमितासाधनम्	...	...	...	३१३
154.	सितप्रज्ञापारमितासाधनम् ( कुलस्य सङ्गदत्तपुत्रस्य )	...	...	...	३१३
155.	मुक्तप्रज्ञापारमितासाधनम् ( पद्मवर्धनस्य )	...	...	...	३१५
156.	कनकवर्णप्रज्ञापारमितासाधनम्	...	...	...	३१७
157.	प्रज्ञापारमितासाधनम्	...	...	...	३१८
158.	कनकवर्णप्रज्ञापारमितासाधनम्	...	...	...	३२०
159.	प्रज्ञापारमितासाधनम् ( आचार्य-असङ्गस्य )	...	...	...	३२१
160.	[ प्रज्ञापारमितास्तुतिः ]	...	...	...	३२५
161.	वज्रसरस्वतीसाधनम् ( श्रीधरस्य )	...	...	...	३२६
162.	महासरस्वतीसाधनम्	...	...	...	३२८
163.	वज्रसरस्वतीसाधनम्	...	...	...	३३०
164.	[ वज्रसरस्वतीसाधनम् ] ( मनोरथरक्षितस्य )	...	...	...	३३१
165.	वज्रवीणासरस्वतीसाधनम्	...	...	...	३३५
166.	वज्रधारदासाधनम्	...	...	...	३३७
167.	सायबमारीतन्मोद्धृतं वज्रसरस्वतीसाधनम्	...	...	...	३३८
168.	वज्रसरस्वतीसाधनम्	...	...	...	३४०
169.	भृङ्गुटीसाधनम्	...	..	...	३४१
170.	भृङ्गुटीसाधनम्	...	...	...	३४२



# साधनमाला ।

1.

ॐ नमः सर्व्वबुद्धबोधिसत्त्वेभ्यः ।

श्रीमच्चिसमयं वन्दे सर्व्वसम्पत्सुखोदयम् ।  
भवदुर्गतिखिन्नानां चिन्तारत्नमिवाद्भुतम् ॥  
अस्त्येव साधनं सम्यक् पूर्वाचार्यैरिहोदितम् ।  
किन्तु विस्तरभीरुणा संक्षिप्तमुपदिश्यते ॥

इह खलु श्रीचिसमयराजे महातन्त्रराजे महातन्त्रे<sup>१</sup>  
मन्त्रमण्डले रजोमण्डले<sup>२</sup> वा विधिवल्लब्धाधिकारो मन्त्रौ  
तदुक्तसमयसम्बरस्थः पूर्व्वसेवां चिकीर्षुः पर्व्वता-  
रण्यादिषु गुहागृहारामलयनादिषु वा विविक्तविजनेषु  
मनोरमेषु वसन् आदौ तावदिमां मूलविद्यां बुद्धप्रति-  
माया अग्रतो<sup>३</sup> मण्डलकं<sup>४</sup> पुष्पाभिकीर्णं कृत्वा प्रणम्य  
बोधिचित्तमुत्पाद्य सर्व्वबुद्धबोधिसत्त्वेभ्य आत्मानं निर्यात्य  
तत्प्रणामालम्बनं<sup>५</sup> जापमभ्यसन्<sup>६</sup> सहस्रं जपेत् । ततः  
सर्व्वमन्त्राणां लक्षजापः<sup>७</sup> कृतो भवति । सर्व्वरक्षादि-  
मन्त्राद्यास्य सिद्धा भवन्ति । तच्चेयं विद्या—

<sup>१</sup> A reads तन्त्रमण्डले ।

<sup>२</sup> रजोमण्डले dropped in all other MSS except N.

<sup>३</sup> A reads •रान्तद• ।

<sup>४</sup> ANa मण्डलम् ।

<sup>५</sup> ANa •कम् ।

<sup>६</sup> •स्यन् in N.

<sup>७</sup> ANa •जापम् ।

नमः सर्व्वबुद्धबोधिसत्त्वानां अमला मलहारका अनन्ताः  
ससुताः सर्व्वजिना असौमनिष्ठा वरदा<sup>१</sup>मम देन्तु अत्युदारं  
वरमग्र्यं<sup>२</sup> मम सर्व्वदा अनन्तम् । तच्च इमे वज्रपदाः । अरर  
असम सम समन्तानन्त धर्म्म ते खण खण महावीराचले  
मम सम असहमहाबले कण कण महावराग्रिके हह हह  
वज्रवज्राह्वये धर धर हुं हुं मण्डलं समबला<sup>३</sup>ग्रविक्रमे कुरु  
कुरु तुरु तुरु सर्व्वथा सर्व्वं हि ज्वल ज्वल अग्रे अग्रिणि हुं  
फट्<sup>४</sup> स्वाहा ।

ततः सर्व्वकर्म्मवरणक्षयार्थं सर्व्वतथागतहृदयं शताक्षरं  
तेनैव विधिना अष्टसहस्रं जपेत् । सङ्गर्म्मदूषणानन्तर्यादिकं  
कर्म्मवरणं प्रहीयते । इदं च तत्—

नमस्त्रैयधिकानां तथागतानां सर्व्वत्राप्रतिहतावाप्ति-  
धर्म्मतावलीनां ॐ असम सम समन्ततोऽनन्ततावाप्ति-  
शासनि हर हर स्मर स्मरण विगतराग बुद्धधर्म्म ते सर सर  
समबला हस हस त्रय त्रय गगनमहावर<sup>५</sup>लक्षणे ज्वल  
ज्वलनसागरे स्वाहा ।

ततः स्वपराभ्युदयसाधनाङ्गमेवं पूर्व्वमेवाविधिमनु-  
तिष्ठेत् । तच्चादौ प्रातरेवोत्थाय सर्व्वबुद्धबोधिसत्त्वान्  
स्वामिनो<sup>६</sup> अध्यासयेत् । एवं प्रणमेत्—

लोकधातुघनन्तेषु यावन्तः ससुता जिनाः ।

कायेन मनसा वाचा तान् सर्व्वान् प्रणमाम्यहम् ॥

<sup>१</sup> ANa ०वर ।

<sup>२</sup> sic. correct form is ददतु

<sup>३</sup> ANa अममममन्ता० ।

<sup>४</sup> ANa ऊऊ ऊऊ ।

<sup>५</sup> ANa ०वराग्र्य० ।

<sup>६</sup> ANa फट् फट् ।

<sup>७</sup> ANa षं ।

<sup>८</sup> ANa त्रयं त्रयं ।

<sup>९</sup> ANa महाबल ।

<sup>१०</sup> ANa रम्भणे ।

<sup>११</sup> sic. ANa ०नाध्या० ।

ततो बोधिचित्तमुत्पादयेत्—

उत्पादयामि सम्बोधौ चित्तं बोधाय देहिनाम् ।

भद्रचर्यां चरिष्यामि सर्व्वसत्त्वहितोदयाम् ॥

ततः सर्व्वविघ्नविनाशार्थमचलहृदयममोघचण्डं वज्र-  
मुद्रां बद्ध्वा चिरुच्चारयेत् । तत्रेयं वज्रमुद्रा । दक्षिण-  
हस्तमूर्ध्वं प्रसृतं कृत्वा वृद्धाङ्गुष्ठेन तर्जन्यग्रमाक्रमेत् ।  
शेषा वज्रलक्षणाः । मन्त्रः । नमः समन्तवज्राणां चाट्  
अमोघचण्ड महारोषण स्फाटय हुँ भ्रमय भ्रमय हुँ चट् हाँ  
माँ । स्वस्तिकं च बध्नीयात् । श्लिष्टाङ्गुलिमभ्यन्तरमुष्टिं  
कृत्वा मध्यमे सूच्यौ तर्जन्यौ चाङ्गुष्ठाग्र ईषत्संसक्ते  
धारयेत् । मन्त्रः । ॐ हर हर महानिमित्त हुँ फट्  
स्वाहा ।

ततो मुखशौचादिकं कृत्वा सुखामनोपविष्टः पटपुस्तक-  
प्रतिमादीनामन्यतमस्याग्रतो दशदिक्स्थितबुद्धबोधिसत्त्वा-  
नवलम्ब्य मुक्ताकुसुमावकीर्णं मण्डलकं कृत्वा पूर्व्ववद्  
गाथया सर्व्वाङ्गतः प्रणम्य बोधिचित्तमुत्पाद्य एव सर्व्व-  
बुद्धबोधिसत्त्वेभ्य आत्मानं निर्यातयेत् । अहमेवंनामा  
सर्व्वबुद्धबोधिसत्त्वानामात्मानं निर्यातयामि सर्व्वथा सर्व्व-  
कालं प्रतिगृह्णन्तु मां सर्व्वबुद्धबोधिसत्त्वा अधितिष्ठन्तु मां  
महाकारुणिका नाथाः सिद्धिवरदायकाश्च भवन्त्विति ।

ततः सर्व्वपापानि देशयेत् । सर्व्वपापान् रागद्वेष-

१ ANa अमोघचण्ड० ।

२ N ०न्ययया ।

३ तर्जन्यौ dropped in ANa.

४ A इषट् ।

५ NNa ससक्तं ।

६ ANa मण्डलं ।

७ Na ०वलदायका० N ०वरदाका० ।

८ ANa ०पापानुशाग० ।



मोहजान् सार्वकालिकानशेषान्<sup>1</sup> देशयामि यथा बुद्धा भगवन्तो जानन्तीति ।

ततः पुण्यमनुमोद्यम् । सर्व्वबुद्धबोधिसत्त्वानां ये पुण्य-  
ज्ञानसम्भारा लौकिकलोकोत्तरास्त्रैकालिकास्तानग्यानु-  
मोदनयाऽनुमोदेया यथा बुद्धा भगवन्तो जानन्तीति ।

ततः पर्य्यङ्कावस्थित इमां समयमुद्रां बध्नीयात् ।  
प्रणामाञ्जलिः शिरसि स्थितः समयमुद्रा । मन्त्रः । नमः  
सुसिद्धे<sup>2</sup> साधनि अग्रे करुणे वरदे तयि तयि अतिबले  
नमोऽस्तु<sup>3</sup> वरसिद्धिदायकेभ्यो<sup>4</sup> महाकृपेभ्यः स्वाहा । अनया  
सर्व्वमुद्रामन्त्राणां समयः सन्दर्शितो भवति ।

ततः पूर्व्ववद् वज्रमुद्रां बद्ध्वा अचलहृदयमनुस्मरेत् । नमः  
समन्तवज्राणां अचल कालचण्ड साधय<sup>5</sup> हुं फट् । ततो  
वज्रोष्णीपमुद्रां शिरसि न्यसेत्, दक्षिणमुष्टौ अङ्गुष्ठकं  
स्थितकं कुर्यात् । मन्त्रः । नमः सर्व्वबुद्धबोधिसत्त्वानां  
त्रिशिखाग्रि नमोऽस्तु ते । समन्ताच्चिगुणाचलाग्रधर्मे<sup>6</sup>  
विधुनाहि<sup>7</sup> क्लेशदुःखजालान् जगतः सर्व्वसुखान् ददाहि<sup>8</sup>  
चाशु तच्चेदं त्रिसमये कुरु स्वाहा । अनया मन्त्रौ  
महायानान् परि<sup>9</sup>होयते निर्विघ्नसिद्धिश्च भवति । पुनश्च  
महां महारक्षां पञ्चसु स्थानेषु न्यसेत् । महारक्षा  
भवति । उत्तानमञ्जलिं कृत्वा कन्यसा<sup>10</sup>नामिके करमध्ये

<sup>1</sup> N drops अशेषान् ।

<sup>2</sup> N drops ततः.....जानन्तीति ।

ANa सुसिद्धः ।

<sup>3</sup> ANa नमो ।

<sup>4</sup> ANa वरदायिभ्यो ।

<sup>5</sup> ANa ०साधये ।

<sup>6</sup> ANa त्रिशिखोग्रि ।

<sup>7</sup> A समन्तादसमन्ता ।

<sup>8</sup> A बन्धुना हि, Na विधुनादि, N विध्वनादि

<sup>9</sup> sic. A ददाहि ।

<sup>10</sup> A ०मानानुपरि ।

<sup>11</sup> A ०श्रमन्यसा, Na कृतवाना० ।

कन्यसा बहिःसूचौषदवनता अनामिका तस्या उपरि  
अङ्गुष्ठौ न्यसेत् । मध्यमा सूचौ पूर्वा तस्याः पार्श्वे तर्जन्यौ  
कुञ्चयित्वा तृतीयपर्वे न्यसेत् । असहा नाम महामुद्रा ।  
मन्त्रः । नमः समन्तवज्राणां ॐ हं स्फाटयामहे हुँ फट् ।

ततो महाकवचमुद्रया अजितवज्रया कवचं कुर्यात् ।  
कन्यसाङ्गुष्ठौ शङ्कुलाकारेण अन्याः संसक्तमूलमध्याग्राः ।  
अजितवज्रा । मन्त्रः । नमः समन्तवज्राणां ॐ हं हुँ  
वज्रमये वरकवचे हो वज्र वज्र हुँ फट् ।

तदेवं मारादिभिः सुतरामधृष्यो भवति । एवमात्म-  
रक्षां कृत्वा स्थानरक्षां कुर्यात् । तत्र वज्रासनमुद्रया  
आसनं वज्रमयमधितिष्ठेत् । पर्यङ्कं बद्ध्वा उत्तानवाम-  
करयोपरि दक्षिणकरं निवेशयेदुत्सङ्गे वज्रासनमुद्रा ।  
मन्त्रः । नमः समन्तवज्राणां ॐ हं हुँ वज्रासने वं  
हुँ फट् ।

ततो वज्रमण्डपमुद्रया स्वस्थानं वज्रमयमधितिष्ठेत् ।  
प्रणामाञ्जल्या तर्जनौद्वयमनामिकाद्वयं च मध्यपर्वभग्न-  
मभ्यन्तरतः प्रवेश्य चतुःस्थानाकारेण शंखाः सूच्याकारेण  
वज्रमण्डपमुद्रा । मन्त्रः । नमः समन्तवज्राणां ॐ हं हुँ  
वज्राग्रभुवने मं हुँ फट् । ततो वज्रप्राकारं तन्मुद्रया  
न्यसेत् । उत्तानमञ्जलिं कृत्वा अनामिकाद्वयं मध्ये  
न्यस्य मध्यमा सूचौ तर्जनौयुगलं वज्राकारेण तृतीयपर्वे

सूचौ dropped in ANa.

ANa हुँ हुँ ।

ANa ०मध्यमा० ।

ANa सुरामधृष्यो ।

ANa मध० ।

ANa पार्श्वित ।

\* N शृङ्ग० ।

ANa हुँ ।

\* ANa ०दुत्तमाङ्गे

A ०ग्रभुवनमे ।

न्यसेत् अङ्गुष्ठौ च पार्श्वतः<sup>१</sup> । प्राकारमुद्रा । मन्त्रः । नमः  
समन्तवज्राणां ॐ हँ हुँ वज्रमण्डले बन्ध बन्ध हुँ फट् ।

ततस्तदुपरि वज्रपञ्जरं तन्मुद्रया न्यसेत् । प्रणामा-  
ञ्जलेरनामिकायुगलं तर्जनीयुगलं विपरीतपृष्ठभग्नमिति ।  
अनामिकातर्जन्यारुपरि चक्रेण तावेव<sup>२</sup> देयौ त एव देये  
विपरीतपृष्ठभग्नं मध्यमा सूची तथा कनिष्ठिकाङ्गुष्ठौ ।  
पञ्जरमुद्रा । मन्त्रः । नमः समन्तवज्राणां ॐ हँ हुँ वज्राग्र-  
भुवने<sup>३</sup> मुः हुँ फट् ।

ततो वज्रज्वालावाहितस्तन्मुद्रया न्यसेत् । अभय-  
करस्योपरि वामं मंहताङ्गुलीकं दक्षिणेन आमयेत् ।  
वज्रज्वाला । मन्त्रः । नमः समन्तवज्राणां ॐ हँ हुँ वज्र-  
ज्वाले<sup>४</sup> हुँ फट् ।

ततः सौमां बध्नीयात् । दक्षिणकरमुध्या तर्जनीमुच्छ्रितां  
कृत्वा दक्षिणेन आमयेत् । असौमा नाम सौमाबन्धनी ।  
अस्या मन्त्रः । नमः समन्तवज्राणां ॐ हँ हुँ महासौमा-  
बन्धे बन्ध बन्ध वजे वज्रिणि हुँ फट् ।

ततः स एवं कृतरक्षापरिकरः स्वस्थानस्थितेभ्य एव  
बुद्धबोधिसत्त्वेभ्यस्तथागतसम्भवमुद्रया अर्थं<sup>५</sup> प्रकल्पयेत् ।  
ततस्ते समन्वाहरन्ति सिद्धिवरदायकाश्च भवन्ति । मुष्टि-  
करसंस्थानां<sup>६</sup> कनिष्ठिकाभ्यां विकसिताभ्यां तथागत-  
सम्भवमुद्रा । मन्त्रः । नमः सर्वबुद्धबोधिसत्त्वानां आः  
अमलविक्रान्ततेजिनि अरजे स्वाहा । ततो बाह्यगन्धा-

<sup>१</sup> ANa अङ्गुष्ठौ पार्श्वतः ।

<sup>२</sup> A भावेव ।

<sup>३</sup> A देयां ।

<sup>४</sup> ANa ०भुवन ।

<sup>५</sup> ANa ०हि तन्मुद्रया ।

<sup>६</sup> ANa omit वज्रज्वाले ॐ ।

ANa पुष्ट्या ।

ANa अर्थं ।

ANa ०स्थाना ।

द्युपचारासम्भवे<sup>१</sup> अचलवज्रमुद्रया परिशोध्य गन्धादीन्  
 प्रति प्रति स्वमन्त्रैरष्ट वारानभिमन्थ्य पूजां कुर्यात् । तच्च  
 गन्धमन्त्रः । नमस्त्वैयधिकानां सर्वतथागतानां असम-  
 गन्धोत्तमे भगवति स्फुर हिमं गगनकं महोदये सर्वार्थ-  
 साधनि स्वाहा । पुष्पमन्त्रः । नमस्त्वैयधिकानां सर्वतथा-  
 गतानां आवर्त्तावर्त्तमहापुष्पवति स्वाहा । धूपमन्त्रः ।  
 नमःस्त्वैयधिकानां सर्वतथागतानां अग्रे अग्रशिखे  
 धूमशिखे स्वाहा । दीपमन्त्रः । नमस्त्वैयधिकानां सर्वतथा-  
 गतानां आलन्ते ज्वलन्ते दीपज्योतिशिखे स्वाहा ।  
 नैवेद्यमन्त्रः । नमस्त्वैयधिकानां सर्वतथागतानां अरर  
 परर करर बलिदे बलिं ददाहि महाबलि स्वाहा ।  
 ततो दशदिग्लोकधातुस्थितचित्रपूजाङ्गान्येवं निर्यातयेत् ।  
 प्रणामाञ्जलिं बद्ध्वा ये असमा अपरिग्रहा दशदिग्लोक-  
 धातुपु पूजाङ्गविशेषाः स्थलजा रत्नपर्वतकल्पवृक्षादयो  
 जलजाः सामुद्ररत्नादयः कनकपङ्कजादयश्च ये चान्ये  
 सर्वलोकधातुपु दिव्यमनुष्यकाः सर्वरूपशब्दगन्धरस-  
 स्पर्शादयस्तान् सर्वान् बुद्धबोधिसत्त्वेभ्यो निर्यातयामौत्यु-  
 दाहरेत् । मनोमयास्तु पूजामेघा नेवं प्रवर्त्तयेत् । पूर्ण-  
 मुद्रां सङ्कुचिताग्रप्रणामाञ्जलिं लक्षणां बद्ध्वा एवं वदेत् ।  
 सर्वबुद्धबोधिसत्त्वाधिष्ठानबलेन समप्रणिधिपुण्यबलेन

<sup>१</sup> N गन्धाद्यु०, ANa गन्धाद० ।

ANa ०सम्भव । The second प्रति is dropped in ANa.

<sup>४</sup> N स्फुरहिम० ।

ANa ०दय ।

<sup>६</sup> N अवर्त्ता० ।

ANa ०शिख ।

<sup>८</sup> ANa ०शिख ।

<sup>८</sup> ANa ०शिख ।

<sup>१०</sup> N निवेद्य० ।

<sup>१०</sup> ANa ०धातु ।

<sup>१२</sup> ANa ०मोघा ।

ANa संकुचिता ।

<sup>१२</sup> ANa ०जिर्णे ।

विद्यामन्त्रबलेन च सर्व्वबुद्धबोधिसत्त्वपर्व्वन्मण्डलेषु वरो-  
 दाराः समन्तभद्रबोधिसत्त्वचर्याभिर्निर्हता<sup>१</sup> महापूजा-  
 मेधाः प्रसरन्तामिति चिन्तयित्वा इमां पूजाधिष्ठानकर्त्तुं<sup>२</sup>  
 महाविद्याराज्ञीमष्टौ वारानुच्चारयेत् । नमः सर्व्वबुद्ध-  
 बोधिसत्त्वानां सर्व्वथा उद्गते स्फुरं हिमं गगनकं समन्ततः  
 स्वाहा ।

ततः सर्व्वबुद्धबोधिसत्त्वानां विचित्रगुणवर्णमङ्गीति-  
 मेघसमुद्रा धर्ममङ्गीतिमेघसमुद्राश्च सर्व्वलोकधातुविशो-  
 धकाः सर्व्वत्र प्रवर्त्तन्तामिति चिन्तयित्वा इमां स्तुति-  
 मङ्गीतिमेधाभिर्निर्हारकर्त्तुं<sup>३</sup> विद्याराज्ञीमष्टौ वारानुच्चार-  
 येत् । नमः सर्व्वबुद्धबोधिसत्त्वानां सर्व्वत्र संकु-  
 सुमिताभिज्ञाराशिनि नमोऽस्तु ते स्वाहा । ततः सर्व्व-  
 लोकधातुसमुद्रेषु सर्व्वत्र सर्व्वसत्त्वात्मभावसमाः सर्व्वबुद्ध-  
 बोधिसत्त्वनिर्माणमेधाः सर्व्वारम्भणेत्यो निश्चार्थं सर्व्व-  
 सत्त्वानां सर्व्वदुःखानि प्रशमयन्तु सर्व्वलौकिकलोकोत्तर-  
 सम्पदे यावत् समन्तभद्रकायादिशुद्धिं<sup>४</sup> प्रापयन्त्विति<sup>५</sup>  
 चिन्तयित्वा इमं<sup>६</sup> महाविद्याराजमष्टौ वारानुच्चारयेत् ।  
 नमः सर्व्वबुद्धबोधिसत्त्वानां नमोऽस्तु ते महावज्र सर्व्वसत्त्व-  
 हितङ्ककर तिष्ठ सर्व्वत्र सर्व्वेषां धर्म्माणामधिष्ठाय स्वाहा ।  
 सर्व्वं चैतत् पूजादिकं मन्त्रादिबलेनावितथं सम्भवतीति  
 श्रद्धेयम् । कुशलमूलं चैतत् अनुत्तरसम्यक्सम्बोधावेवं परि-  
 णामयेत् । यथा बुद्धा भगवन्तो अभ्यनुजानन्ति परिणाम्य-

<sup>१</sup> ANa ०रङ्गता ।

<sup>२</sup> ANa स्थल ।

<sup>३</sup> ANa ०गाधि० ।

<sup>४</sup> ANa ०कायादि ।

<sup>५</sup> ANa ०यत् इति ।

<sup>६</sup> ANa इमां ।

<sup>७</sup> ANa सर्व्वधर्म्मा० ।

<sup>८</sup> ANa सर्व्वं तत्र ।

मानमेतत् कुशलमूलं तथाहं परिणामयामौत्यनेन पुण्ये-  
नाहं समन्तभद्रचर्याया<sup>१</sup> बोधिमभिसम्बुध्य सर्व्वसत्त्वानपि  
समन्तभद्रचर्याशुद्धौ प्रतिष्ठापयामौति ।

ततः सर्व्वबुद्धबोधिसत्त्वाधिष्ठानप्रतिलम्भार्थं तन्मुद्रां  
बद्धा पूर्व्वोक्तं शताक्षरमनुस्मरेत् पञ्चाक्षरं वा । हस्त-  
द्वयमन्योन्यदृष्टं संसक्तमूर्द्धमुखाङ्गुलीकं संयोज्य तर्ज्जन्यौ  
कनिष्ठिके च शङ्कुलाकारेण मध्यमानामिकासूच्योर्मध्ये<sup>२</sup>  
अङ्गुष्ठद्वयं सममूर्द्धमुखं धारयेत् शताक्षरमुद्रा । पञ्चाक्षर-  
मुद्रा तु सम्पुटाञ्जलिं कृत्वा तर्ज्जनौ द्वयेनाङ्गुष्ठाग्रं पीडयेत्,  
शेषास्तु तथैव सूच्याकाराः । मन्त्रः । नमः सर्व्वबुद्धबोधि-  
सत्त्वानां आः वीर हूँ खं ।

ततः सर्व्वमुद्रासंग्रहभृतं<sup>३</sup> समन्तावभासोष्णीषं<sup>४</sup> धर्मचक्रं  
वा बध्नीयात् । प्रमृतसमोत्तानोभयपाणिनाऽनामिके कर-  
मध्ये नखेन नखं परिधायाङ्गुष्ठाग्रेण न्यसेत् । कन्यसौ<sup>५</sup>  
सूच्याकारेण मंहताग्रौ तथैव मध्यमे<sup>६</sup> समनखशिखासंसक्ते  
मध्यप्रदेशिन्यौ सूच्याकारेण समन्तावभासोष्णीषम् । एवं  
तर्ज्जन्यौ मंचार्य्य नखेन<sup>७</sup> नखमालभेत मण्डलाकारेण ।  
धर्मचक्रमुद्रा । अनयोर्यथाक्रमं मन्त्रः । आः मँ हूँ । ॐ  
धुन यातय च्छिन्द चक्रेण वज्रिणि हूँ अनयोरन्यतरां बद्धा

<sup>१</sup> ANa ० चर्या ।

<sup>२</sup> N reads सर्व्व सर्व्व ० ।

<sup>३</sup> N ० पश्येयमिति ।

<sup>४</sup> ANa मकला ० ।

<sup>५</sup> ANa ० मध्य

<sup>६</sup> नु dropped in ANa.

<sup>७</sup> ANa तर्ज्जनौना ० ।

<sup>८</sup> ANa सूच्या ० ।

<sup>९</sup> ANa ० भृत ।

<sup>१०</sup> ANa ० षोष ।

<sup>११</sup> ANa ० कन्यसौ ।

<sup>१२</sup> ANa मध्यमा ।

<sup>१३</sup> ANa drop संसक्त.....सूच्याकारेण ।

<sup>१४</sup> ANa ननखं instead of नखेन नखं ।

मन्त्रं सकृदुच्चार्य स्थितो निषण्णो वा जपेत् । मारादिभि-  
र्नाभिभृयते, सिद्धिश्चास्याभिमुखीभवति । ततः शीघ्रसिद्ध्यर्थं  
तावद् धर्म्मोदयमुद्रां बद्ध्वा तन्मन्त्रमनुस्मरेत् । वाम-  
हस्तेन मुष्टिं बद्ध्वा तर्जनीकनिष्ठाङ्गुष्ठौ च प्रसारयेदूर्ध्वं  
धर्म्मोदयमुद्रा । मन्त्रः । नमः सर्व्वबुद्धबोधिसत्त्वानां आः  
सर्व्वथा सर्व्वचाणके स्वाहा । स्वमुद्रया च मन्त्रं सकृदुच्चार्य  
समयं दर्शयेत् । स्वमुद्रा तु यथायोगं वेदितव्या ।

ततः सर्व्वबुद्धबोधिसत्त्वप्रणामालम्बनजापमभ्यसनं  
यथाभिलषितं मन्त्रं न द्रुतं न विलम्बितं असत्सङ्कल्पवर्जितं  
मन्त्राक्षरगतचित्तं तावज्जपेत् यावन्न खेदो भवति । तत  
उत्थायार्थं गण्डव्यूहादिसूत्राणि तथागतहृदयं सकृदनुस्मृत्य  
वाचयेत् । पूजयित्वा अन्ततः प्रणम्य वा भुञ्जीत । भुञ्जता  
चानेन मन्त्रेणाहारमष्ट वारानभिमन्त्रितं कृत्वा अग्रपिण्डं  
सर्व्वबुद्धबोधिसत्त्वेभ्यो निवेद्य मध्यमाचया भोक्तव्यम् ।  
तत्रायं मन्त्रः । नमः सर्व्वबुद्धबोधिसत्त्वानां ॐ बलन्ददे  
तेजोमालिनि स्वाहा । भुक्तशेषाद् वार्याचलायामोघचण्ड-  
हृदयेन सकृदभिमन्त्र्योत्सृष्टपिण्डो दातव्यः । स तत्रानु-  
बन्धः सुखसिद्धितां ददाति । भुक्तविश्रान्तश्च पापदेश-  
नादिकं कृत्वा सङ्गर्म्मराम एव तिष्ठेत् । यदि शक्तो  
भवति अपराह्णेऽपि सर्व्वमेतत् रक्षादिपरिकरं पूजादिकं  
च कृत्वा जपेत्, नो चेत् पूर्वाह्णकृतमेव रक्षादि<sup>१०</sup>

<sup>१</sup> ANa मन्त्र ।

<sup>२</sup> N ०भ्यस्यन् ।

<sup>३</sup> ANa उत्थायार्थं ।

<sup>४</sup> ANa बलन्दद ।

<sup>५</sup> ANa अविसक्तो ।

<sup>६</sup> ANa वेदितव्या

<sup>७</sup> ANa गतं चित्तः ।

<sup>८</sup> ANa अयं ।

<sup>९</sup> N ततानुबद्धः ।

<sup>१०</sup> ANa रक्षाविः ।

अविसर्जितं<sup>१</sup> स्थितमेव दृढमधिमुच्चार्याचलवज्रमुद्रया  
समन्त्रथा विघ्नानुत्सार्य पञ्चाक्षरादीनामन्यतमेन मुद्रा-  
सहितेन रक्षां कृत्वा पूजास्तुत्यादिकं विधाय पूर्ववत्  
जापं कुर्यात् । विकाले च प्राकारपञ्चरादिकं विसर्ज्य  
रश्मिमालिन्या कवचं कुर्यात् । अन्योन्याङ्गुलिस्निष्टा-  
मभ्यन्तरमुष्टिं कृत्वा मध्यमे सूच्याकारेण प्रसारयेत् तर्जनी-  
युगलं तस्यास्तृतौयपर्वे न्यसेत्, अङ्गुष्ठौ च पार्श्वतः ।  
रश्मिमालिनीमुद्रा । मन्त्रः । नमस्त्वैयधिकानां तथा-  
गतानां महासमयगतिं गते समते सम सर्व्वथा मच्च-  
चाणके धर्मधात्वभ्यन्तरमङ्गते स्वाहा । पूर्व्वरात्रापररात्र-  
जागरिका च मङ्गलस्वाध्यायादिना कर्त्तव्या । मध्यमे यामे  
मञ्चकरहितायां शय्यायां सर्व्वबुद्धबोधिसत्त्वान् सर्वाङ्गतः  
प्रणमन्नेव स्वपेत् विज्ञप्तिं च कुर्यात् । अधितिष्ठन्तु मां सर्व्व-  
बुद्धबोधिसत्त्वा अनुत्तरमिद्धिवरदायकाश्च भवन्तु सर्व्वोप-  
द्रवांश्च प्रशमयन्त्विति । अयमेव च विधिः प्रत्यहं यावत्  
पौर्णमास्यां लक्षजापो वा यावद् वा मिद्धिनिमित्तानि  
प्रादुर्भवन्ति । ततः पौर्णमास्यादितिथिषु कृतभक्तच्छेदोप-  
वासः पोषधमम्बरौ पल्लवोपविष्टः कुशगिडकोपविष्टो  
वा चैत्यपटपुटपुस्तकप्रतिमादीनामन्यतमस्याग्रतः कृत-  
कुसुमावकौर्म मण्डलकः कृतरक्षापूजादिपरिकरः पूर्व्व-

ANa स्थितमेव० ।

ANa ०त्राणक ।

ANa प्रणम० ।

ANa ०यामध ।

A ०कृतमुक्त० ।

ANa भुम्भा० ।

ANa प्रणमेत् न च भयेत् ।

प्रत्यहं dropped in ANa.

ANa चैव्ययत० ।

10 N ०वर्गा० ।



वद् धर्म्मोदयमुद्रां बद्धा तन्मन्त्रमनुस्मरेत् । ततः स्वदेवता-  
मुद्रां बद्धा तन्मन्त्रं सप्ताष्टवारानुच्चार्य समयं दर्शयेत् ।

ततः सर्वबुद्धबोधिसत्त्वान् प्रणम्य चक्रपूजादिकं गृहीत्वा  
समन्तभद्रतथागतकायादि शुद्धिमभिलपन् स्वसमौहित-  
मिद्धौ हृदयमाधाय सर्वबुद्धबोधिसत्त्वप्रणामालम्बन-  
जापमभ्यसन् सर्वबुद्धबोधिसत्त्वपुण्यज्ञानसम्भारानु-  
मोदनाभ्यासचेतनया सन्धारारागात् प्रभृति तावत् जपेद्  
यावत् अर्द्धरात्रे सूर्योदये वा तच्चक्रादिकं अवश्यं  
प्रज्वलति । ज्वलिते चाकाशात् बुद्धोत्पाद इव महा-  
निमित्तानि पुष्पवृष्टिदुन्दुभिध्वनिदिव्यधोपतथागतसाधु-  
कारादीनि बुद्धक्षेत्रकम्पनादीनि चात्यङ्गुतानि भवन्ति  
सर्वविद्याधरकुलानि च सन्निपतन्ति । तैरभिषिच्यते ।  
सर्वलोकधातुषु बुद्धबोधिसत्त्वारोपणः पञ्चाभिज्ञः सर्वबुद्ध-  
बोधिसत्त्वाभिनन्दितो बोधिसत्त्वचर्याचारौ विद्याधरराजो  
भवति अनन्तविद्याधरस्त्रीपरिवारः सुखानुयायी न च  
तस्मात् कायाङ्गीयते । तेनैव च कायेनानुपूर्वसम्भारोप-  
चयतः सर्वबोधिसत्त्वभूमिराक्रामति यावदभिसंबुध्यते  
चेति । अन्याश्च बुद्धबोधिसत्त्वदर्शनचिन्तामणिभद्रघटादि-  
सर्वलौकिकलोकोत्तरसिद्धयोऽनेनैव विधिना सामान्य-  
विषयपटलदृष्टेन वा विधिना तन्त्रमवलोक्य निर्व्वि-  
चिकित्सैः साधनीयाः । नियतं सिध्यन्तीत्ययमुपायवतां

१ N ०दयाम्बद्धा ।

२ ANa ०गतकादि० ।

३ N ज्वलिता ।

४ ANa ०धरपति० ।

५ A विधान ।

६ A सप्ताष्ट० ।

७ ANa ०चेतनया ।

८ A चाङ्गुता० ।

९ A ०यचतः ।

साधनविधिः अनुपायैस्तु यथाशक्ति साधनं कर्तव्यम् ।  
यथोक्ते नाहं शक्त इति नावसादितव्यम् । अन्तत एका-  
मप्यात्मरक्षां कृत्वा सौमाबन्धनं च पूजादिकं च चिन्तयित्वा  
तन्मन्त्रानुच्चार्य यावदिच्छं जपेत् साधयेद् वा । वीर्यानुरूपं  
कर्मानुरूपं चावश्यमेव सिध्यति । एकोऽपि त्रैलोक्यं रक्षितुं  
क्षमति तन्त्रवचनात् । अमोघमिद्विश्वायं त्रिसमयराजः  
निर्विघ्नमिद्विश्च । मनौपितविधिरिति पूर्वमेवादिविधि-  
रहितं सर्वबुद्धबोधिसत्त्वालम्बनमात्रं कृत्वा जगदर्थचित्तेन  
मन्त्रानुष्ठानम् ।

अत्र च येन तेनापि विधिना मनौपितेन वा  
मन्त्राः साध्यमानाः सिध्यन्ति । तद्यथा अत्रैवाक्तं  
विविक्तविजने स्थाने सङ्गर्नकायपरिवर्जिते सत्त्वाननु-  
तापिना विनापि पूजया विनापि पटेन विनापि  
स्नानादिसमुदाचारेण विनिपतितेनापि साध्यमवश्यं  
सिध्यतीति । पुनरुक्तं द्वे चात्यङ्गुते । यथा यथा मन्त्राः  
साध्यन्ते तथा तथा अनुरूपा भवन्ति । येन च विधिना  
योज्यन्ते तेनैव सिध्यन्तीति । पुनरप्युक्तम् —

बोधिचित्तं दृढं यस्य निःशङ्का च मतिर्भवेत् ।

विचिकित्सा न कर्तव्या तस्येदं सिध्यति ध्रुवम् ॥

इति । तस्माद् वीर्यमुत्पाद्य विचिकित्सां विहाय साधयि-  
तव्यमवश्यं सिध्यति । अत्र च सिद्ध्यर्थिना समयरक्षणे

१ ANa नावसौतितव्य, N नावसातितव्य ।

२ A ०नुच्चार्य ।

३ ANa ०पूजा ।

४ ANa योक्षन्ति ।

५ A अतिभवेत् ।

६ A ०निर्वर्जि० ।

७ A विना ।

८ ANa हृदयस्य ।

९ ANa ०येना ।

दृढतरयत्नवता भाव्यम् । तन्मूलत्वात् सर्वसिद्धीनां च  
 स च समयः । न सङ्घर्षः प्रतिक्षेप्तव्यः,<sup>१</sup> न गुरुष्वमन्यना  
 कार्या, न मद्यपानं कार्यं, न मञ्चशय्या कार्या, न  
 वज्राकारा भक्षणिया न लङ्घनीया इत्येवमादिरवश्यं तन्त्रे  
 ज्ञातव्यः । विस्तरभयात् न लिख्यते । स्नातुमिच्छता च  
 त्रिसमयजापिनार्याचलहृदयेनामोघचण्डेनैव वज्रमुद्रा-  
 युक्तेन सर्वमृत्तिकादिस्नानौयद्रव्याभिमन्त्रणदुष्टोत्सारण-  
 सौमाबन्धादिकं कार्यम् । तेनैव सर्वविघ्नाः प्रशाम्यन्ति ।

॥ इति त्रिसमयराजस्य साधनं समाप्तम्  
 कृतिरियं पण्डितकुमुदाकरमतिपादानाम् ॥

<sup>१</sup> ANa प्रतिक्षेप्तव्यः ।

<sup>२</sup> Na ० मन्त्रदुष्टो ।

<sup>३</sup> Na भयार्तेन ।

<sup>४</sup> A ० करपादाः ।

2.

नमः सर्वबुद्धबोधिसत्त्वैः ।

असमाचलाः समतसारधर्म्मिणः  
 करुणात्मका जगति दुःखहारिणः ।  
 असमन्तसर्व्वगुणसिद्धिदायिनो  
 अमलाचलाः समवराग्रधर्म्मिणः ॥  
 गगनसमोपमकता न विद्यते  
 गुणलेशरेणुकणिकेऽप्यमौमिके ।  
 सदसत्त्वधातुवरसिद्धिदायिषु  
 विगतोपमेषु असमन्तसिद्धिषु ॥  
 सततामला करुणवेगतोत्थिता  
 प्रणिधानसिद्धिरविरोधधर्म्मता ।  
 जगतोऽर्थसाधनपराममन्तिनौ-  
 सततं विरोचति महाकृपात्मनाम् ॥  
 न निरोधतां करुणचारिकाकुला  
 व्रजते त्रिलाकिवरसिद्धिदायिका ।  
 अमितामितेषु सुममाप्तितां गता  
 गतिं गतेऽपि अहो सुधर्म्मता ॥  
 त्रिसमयेऽग्रसिद्धि वरदा ददन्तु मे  
 वरदानताग्रगतितां गताः सदा ।

<sup>1</sup> ANa नैवद्यते ।

<sup>2</sup> A रनिबोधः ।

<sup>3</sup> Na व्रजातो ।

<sup>4</sup> AN ० गतिं ।

<sup>5</sup> AN ददातु ।

<sup>6</sup> ०प्यमौमिके dropped in A.

<sup>7</sup> A अचला ।

<sup>8</sup> ANa ०लोकवरः ।

<sup>9</sup> A अ ।

<sup>10</sup> A दानायः ।

सकलास्त्रिलोकिवरदाग्रसाधका

नाथास्त्रियध्वगतिका अनावृताः ॥

इति त्रिमयराजकल्पोक्ता वज्रधरसंगीता स्तुतिः ।

इदं तत् सर्व्वबुद्धानामद्भुतगुणविस्तरम् ।

मिथ्यन्ति सर्व्वमन्त्रा वै सक्तदुच्चारितेऽपि हि ॥

अनेन स्तोत्रराज्ञा वै तोषितास्ते तथागताः ।

ददन्ति विपुलां मिद्धिं कल्पस्थां कल्पचोदिताम् ॥

दर्शयन्ति च आत्मानं आमेचनकविग्रहम् ।

वैरोचनमहानाथमष्टोभ्यं रत्नसम्भवम् ॥

अमिताभं जिनं शुद्धममोघराजं च सर्व्वतः ।

रमं रमायनं तत्त्वं प्रवदन्ति वराणि च ॥

अशेषाः मिद्धयो रम्या विपुला अर्थसम्पदः ।

सर्व्वाणापरिपूरिं च ददन्ति मनसेप्सिताः ।

ज्ञानमायुर्वलं वेगं ददन्ति परमं शुभम् ॥

इति । एतदेव स्तोत्रं वज्रमण्डला लङ्कारमहायोग-  
तन्त्रेऽपि सानुशंसं सम्पठितमिति ।

नमो बुद्धाय ।

बुद्धांस्त्रैयधिकान् नत्वा "बुद्धपुत्रांश्च भावतः ।

वक्ष्यामि समयं किञ्चित् श्रीमत्त्रिसमयोदितम् ॥

न सङ्गर्भः प्रतिक्षेप्यो न सन्त्यज्यः कदाचन ।

सम्बुद्धा बोधिसत्त्वाश्च न कार्या तेष्टनादृतिः ॥

<sup>1</sup> N ० सङ्गत० ।

<sup>2</sup> Na विपुल० ।

<sup>3</sup> A वर्गाग्रि ।

<sup>4</sup> ANa गुरुं ।

<sup>5</sup> N ० लाकार० ।

<sup>6</sup> A बुद्धपत्रश्च ।

<sup>7</sup> ANa ० ज्ञप्याः ।

<sup>8</sup> A सभ्याक्षः ।

गुरौ विधेया नावज्ञा न हन्तव्याश्च देहिनः ।  
 न स्वयं मन्त्रमुद्राश्च कार्या नाश्याश्च नैव ताः ॥  
 मात्सर्यं मद्यपानं च करणीयं न सर्वथा ।  
 वच्चाकारा न लङ्घ्याश्च भञ्जनौयाश्च नैव ते ॥  
 न मञ्चशयनं कार्यं न मुद्रादिषु गौरवम् ।  
 न बालधर्मता कार्या गुरौ वा देवतासु वा ॥  
 अभिचारो न कर्तव्यः सुशौलानपराधयोः ।  
 न कार्यं करणीयं वा नानुमोद्यं च किल्बिषम् ॥  
 संक्षेपात् प्रतिकूलं यत् तन्न कार्यं परात्मनोः ।  
 समयोऽयं महाकल्पे श्रीमत्त्रिसमये स्मृतः ॥  
 कौतुक्यमाजौवमलं रतिं संगणिकासु च ।  
 विचिकित्सकता भूरिः परिष्कारपरिग्रहः ॥  
 आलस्यं लीनचित्तत्वं आत्मात्कर्पादयस्तथा ।  
 अन्तरायकरा धर्माः कल्पराजेऽत्र कौर्त्तिताः ॥  
 दोषैरमौभिर्निर्मुक्तः पूर्वोक्तसमये स्थितः ।  
 सर्वासङ्गोज्झितः आङ्गः स्थिरसम्बोधिमानसः ॥  
 जगत्त्रयहितोद्युक्तः वाङ्मनःकायचेष्टितः ।  
 सिद्धिं त्रिसमयोक्तेन साधयेद् विधिनेप्सिताम् ॥

[ त्रिसमयराजसाधनम् । ]

॥ कृतिरियं पण्डितरत्नाकरगुप्तपादानाम् ॥

१ A लंघ्याश्च ।

२ A ०दिष्ट ।

३ Na ०नय० ।

४ Na ०मोघं ।

५ ANa ०दिनेप्सि० ।

## 3.

नमः शाक्यमुनये तथागताय ।

नत्वा सर्वतथागतान् गुणगणाधारान् परार्थं गुरोः

श्रीवज्रासननामभूषिततनोः संसारदोषग्रहैः ।

अस्पृष्टवरबुद्धतादमशमं तत्साधनं तत्त्वतो

नानावर्णतथागतादिरचनादेहं तथा लिख्यते ॥

ततः पुरतो भगवन्तं वक्ष्यमाणविधिना वर्णभुजादि-  
समन्वितबुद्धं सर्वतथागतादिसमन्वितं विचिन्त्य पुष्पा-  
दिकं प्रयच्छेत् । ॐ नमो अक्षोभ्याय हुँ ॐ वज्रपुष्पे  
हुँ स्वाहा । प्रत्येकं वारचयं दद्यात् । ॐ नमो वैरोचनाय  
ॐ ॐ वज्रपुष्पे हुँ स्वाहा । ॐ नमो रत्नसम्भवाय च ॐ  
ॐ वज्रपुष्पे हुँ स्वाहा । ॐ नमोऽमिताभाय ह्रीं ॐ  
वज्रपुष्पे हुँ स्वाहा । ॐ नमोऽमोघसिद्धये खं ॐ वज्र-  
पुष्पे हुँ स्वाहा । ॐ नमो लोचनायै लो ॐ वज्रपुष्पे  
हुँ स्वाहा । ॐ नमो मामक्यै मां ॐ वज्रपुष्पे हुँ  
स्वाहा । ॐ नमः पाण्डुरायै पां ॐ वज्रपुष्पे हुँ  
स्वाहा । ॐ नमस्तारायै तां ॐ वज्रपुष्पे हुँ स्वाहा ।  
पुनरप्यक्षोभ्यरूपवज्रासनाय प्रभूतप्रभूततरं पुष्पं  
दद्यादनेनैव क्रमेण । ॐ वज्रधूपे हुँ स्वाहा, ॐ वज्र-

1 N नमो बुद्धाय, A नमो वज्रासनाय ।

2 C सत्साधनं ।

AN तदा ।

3 A कथ्यते ।

4 सर्वतथागतादिसमन्वितं found only in Ab.

5 ऊं dropped in A.

6 A वक्ष्यमाणाय ।

7 C सिद्धिः ।

8 C लं ।

9 ऊं dropped in C.

गन्धे हुं स्वाहा, ॐ वज्रनैवेद्ये हुं स्वाहा, ॐ वज्रदीपे  
हुं स्वाहा, इत्यादिभिः पूजाविधिं कृत्वा मैत्र्यादिभावना-  
पुरःसरं ततः स्वहृद्यकारपरिणतं चन्द्रमण्डलं तस्योपरि  
हुंकारं सुवर्णवर्णं तद्रश्मिनिर्गतान् गुरुबुद्धबोधिमत्त्वान्  
दृष्ट्वा ततः स्नानपूजामेघप्रसरैः सम्पूज्य ततः पाप-  
देशनां पुण्यानुमोदनां परिणामनां त्रिशरणगमनं  
जिनमार्गाश्रयणं बोधिचित्तोत्पादं च कुर्याद् रत्नत्रयं मे-  
शरणमित्यादिना । ततः शून्यतां विभावयेत् । सर्व-  
धर्मान् निःस्वभावरूपान् विभाव्य अक्षररूपं बोधि-  
चित्तस्वरूपं प्रभास्वरमात्मानं पश्येत् । दृढीकरणार्थं  
मन्त्रमुच्चारयेत् ॐ स्वभावशुद्धाः सर्वधर्माः स्वभाव-  
शुद्धोऽहम् । तदेव ज्योतीरूपपरिणतं चन्द्रमण्डलम् ।  
तस्यापरि हुंकारं अकारादिषोडशस्वरपरिवेष्टितं पुनरपि  
ककारादिवर्णेन परिवेष्टितं शुक्लवर्णं मकलममस्त-  
परिणतं चन्द्रमण्डलरूपं विचिन्तयेत् । तस्योपरि हुंका-  
राक्षरबीजं तत्परिणतं वज्रं पीतवर्णं तच्चापि  
वज्रवरटके हुंकारं ममस्तमेतत् परिणम्य वज्रामनरूपं

<sup>1</sup> AN इत्यादि

A स्वहृद्ये ।

<sup>2</sup> वर्णे dropped in A ; C वर्णे ।

<sup>3</sup> ANC read एष्यादिभिः after स्नान ।

<sup>4</sup> A मोच, Ab मेघ ।

<sup>5</sup> पुण्यानुमोदनां dropped in A.

<sup>6</sup> जिनः dropped in ANC.

<sup>7</sup> C अश्रयात् ।

<sup>8</sup> A विला ।

<sup>9</sup> Ab वयित्वा ।

<sup>10</sup> AN ० रूपं तत्परि ।

<sup>11</sup> वर्णं dropped in AN.

<sup>12</sup> रूपं dropped in AN.

<sup>13</sup> ANC ऊंकारः ।

<sup>14</sup> AN वरटके ।

<sup>15</sup> C ममस्तमे ।



सुवर्णवर्णं तस्य चतुर्म्भारासनम् । ते च स्कन्धलेश-  
मृत्युदेवपुत्रमाराः गौररक्तवर्णश्यामवर्णाः । यथाक्रमेण  
मूर्त्तिमेषां विभाव्य गभिर्मरैः परिघटितमिंहासनं  
तस्योपरि विश्वपद्मं वज्रं च तत्र स्थितं भगवन्तं द्विभुजं  
वज्रपर्यङ्कनिपत्तं सव्यकरं भृशस्पर्शमुद्रान्वितं अवमव्य-  
मुत्सङ्गस्थितं रक्तवस्त्राच्छादितगात्रं शान्तमात्मानं  
विभावयेद् योगी । ततोऽहङ्कारमुत्पादयेत् । ॐ धर्म-  
धातुस्वभावात्मकोऽहम् । ततो भगवतो दक्षिणे मैत्रेयं  
बोधिमत्त्वं गौरवर्णं द्विभुजं जटामकुटधारिणं सव्यगृहीत-  
चामररत्नं अवमव्येन नागकेशरपुष्पच्छटाधारिणं  
तथा वामे लोकेश्वरं बोधिमत्त्वं शुक्लवर्णं दक्षिणे गृहीत-  
चामररत्नं वामेन कमलधारिणं भगवन्मुखं व्यव-  
लाकयन्तौ तौ भावयेत् ।

पश्चात् पङ्कजन्यासं कुर्यात् । भगवतो चक्षुषोरु-  
भयोश्चन्द्रमण्डलं तदुपरि शिंकारं शुक्लवर्णं, ओचयोश्चन्द्र-  
मण्डलोपरि जंकारं नीलवर्णं, नासापुटयोश्चन्द्रमण्डलोपरि  
खंकारं पीतवर्णं, जिह्वायां चन्द्रमण्डलोपरि गंकारं  
रक्तवर्णं, ललाटचन्द्रमण्डलोपरि स्कंकारं श्यामवर्णं, स्तन-  
द्वये चन्द्रमण्डलोपरि सँकारं शुक्लवर्णं इति पङ्कजन्यासं

वर्णं dropped in N.

A स्कन्द० ।

Ab ०सनस्योपरि ।

ANC ऊँकारं ।

गौरवर्णं dropped in A.

ANC ०सव्ये ।

AN ०कयन्ता ।

ANC भगवतश्चक्षुः ।

Ab ०स्मार्गिरासनं

Ab ०माराः ।

AAb पर्यङ्कः ।

C मैत्रेयः ।

AN सव्ये ।

C ०धारिणां ।

14 तौ only in Ab.

15 A तन्ममध्ये, NC स्तनमध्ये ।

विभाव्य, ततः स्वहृदि चन्द्रमण्डले हुंकारपरिणतवज्रं तद्वज्रवरटके चन्द्रमण्डलोपरि हुंकारं तत्सर्वं परिणाम्य ज्ञानसत्त्वं समयसत्त्ववद् विचिन्तयेत् ।

ततः शिरसि चन्द्रमण्डलं तस्योपरि उंकारपरिणतं चक्रं शुक्लवर्णं तन्मध्ये चन्द्रस्य उंकारं चेति भगवतः कार्यविशुद्धिभावना । कण्ठे चन्द्रमण्डलं तस्योपरि आः-कारपरिणताष्टदलपद्मं रक्तवर्णं तन्मध्ये चन्द्रमण्डलस्य आःकारमिति भगवतो वाग्विशुद्धिभावना । नाभेरुद्धं चन्द्रमण्डलं तस्योपरि हुंकारपरिणतं वज्रं कृष्णवर्णं तन्मध्ये चन्द्रमण्डलस्य हुंकारमिति भगवतश्चित्तविशुद्धिभावना । बुद्धत्वफलदायिनी बुद्धमिहिरिति । ततः आकाशस्थितं भगवन्तं हृद्दीजरश्मिना आरुष्य जः हुं वं होः इत्यक्षरचतुष्टयेन पुरतः स्थापयेत् । तस्मै अर्थ-पाद्याचमनं प्राशनं च दद्यात् । पश्चात् शौरादिभोजनं प्रयच्छेत् इत्यमृतास्वादी विहितः । ततः सर्वबुद्धान् नमस्यामीत्यनया स्तुत्या स्तुतिं कुर्यात् । ततो ज्ञानसत्त्वेन सह समयसत्त्वमेकैकृत्य समयत्वं समयत्वं समयमहं ॐ आः हुं इत्यनेन मन्त्रेणाद्वयं कुर्यात् । पश्चाद्

1 Ab ०गतं वक्ष्ये AN ०गम्य C सत्त्वस्व ०

\* A चिन्त AN ०मण्डलस्योपरि

AN आकाशः A तन्मध्ये

\* Ab omits आःकारमिति..... ०मण्डलस्य

\* A ०मण्डल

\* N हृदयबीज, C रश्मिना Ab हृद्बीजार्चिषा

\* N ०द्यामनं, C ०द्याचमं AC प्रोक्षं

\* A ०तास्वादी

\* स्तुत्या dropped in AN.

\* N adds a third समयत्वं ॐ dropped in N.

भावनाखिन्नो जपं कुर्यात् । ॐ आः वज्रं हुँ स्वाहा  
इति जपमन्त्रः । पश्चात् सम्यक्सम्बोधौ पुण्यं परिणाम्य  
विमज्ज्यं विहरेत् यथेच्छयेति । अनेन पुण्येन सर्व्व-  
मत्त्वान्तथागतज्ञानप्राप्ताः शीघ्रं भवन्तु ।

॥ वज्रासनभट्टारकसाधनोपदेशविधिः परिसमाप्तः ॥

4.

पूर्व्वोक्तेन विधानेन शून्यताभावनानन्तरं चन्द्र-  
मण्डले नीलं हुँकारमकारादिमितपोडशस्वरं परिवेष्टितं  
ततः सितककारादिचतुस्त्रिंशद्बुध्नपरिवेष्टितं सर्व्वमेत-  
त्परिणाम्य चन्द्रमण्डलं तदुपरि पुनस्तदेव बीजं  
तत्परिणामेन पौतवज्रं तद्वरटकेऽपि तद्वीजं सर्व्वमेतत्  
परिणाम्य श्रीमद्वज्रासनबुध्नभट्टारकमात्मानं भटिति  
निष्पादयेत् । द्विभुजैकमुखं पौतं चतुर्भारसंघटितमहा-  
सिंहासनवरं, तदुपरि विश्वपद्मवज्रे वज्रपर्य्यङ्कमस्थितं  
वामोत्सङ्गस्थितवामकरं भूस्पर्शमुद्रादक्षिणकरं बन्धूकरा-  
गारुणवस्त्रावगुण्ठिततनुं सर्व्वाङ्गप्रत्यङ्गासेचनकविग्रहं  
विचिन्त्य ॐ धर्मधातुस्वभावात्मकोऽहमिति अदयाह-

AC' ऊं षट् ।

A अयं

Ab विमज्जयित्वा ।

\* सर्व्वं dropped in Ab.

b C सामध्ये ।

° N पूर्व्वोक्तिवि० ।

A षोडशवर्गः ।

A तस्त्रिंशः ।

° A न्यस्तः ।

10 AN विष्णोः ।

11 C भूस्पर्शः ।

ङ्कारं कुर्यात् । तदनु भगवतो दक्षिणे मैत्रेयं बोधिसत्त्वं  
सुवर्णगौरं द्विभुजं जटामकुटधारिणं गृहीतचामरदक्षिण-  
करं नागकेशरपल्लवधरं वामकरम् । तथा वामे लोकेश्वरं  
बोधिसत्त्वं शुक्लं जटामुकुटिनं चामरधारिदक्षिणभुजं  
कमलधारिवामकरम् । एतद्वयं भगवन्मुखमभिवीक्ष्यमाणं  
पश्येत् । ततः पङ्क्त्यां कुर्यात् । भगवतश्चक्षुषोश्चन्द्रस्थ-  
सितक्षिंकारं श्रोत्रयोश्चन्द्रस्थनीलजंकारं ततो नामापुटे  
चन्द्रस्थपीतखंकारं जिह्वायां चन्द्रस्थलोहितगंकारं ललाटे  
चन्द्रस्थहरितस्कंकारं स्तनान्तराले चन्द्रस्थमितमंकारं ।  
ततो हृदि चन्द्रस्थहुंकारजवज्रं तद्वरटकेऽपि मचन्द्रहुंकारं,  
कण्ठे चन्द्रमण्डले आःकारजपद्मे चन्द्रस्थ आःकारमिति  
वाग्विशुद्धिभावना । शिरसि चन्द्रे मितं ॐकारजाष्टारचक्रे  
चन्द्रस्थ ॐकारमिति कायविशुद्धिभावना । नाभेरूर्ध्वे  
चन्द्रस्थमवज्रहुंकारमिति चित्तविशुद्धिभावेनेति । ततो  
हृद्दीपमालाष्टज्ञानमत्त्वमर्थपाद्यादिनानाविधपूजासन्त-  
र्पणस्तुतिप्रणामपूर्वकं समयसत्त्वेन सहैकीकृत्य ॐ  
समयस्त्वं समयस्त्वं समयमहं ॐ आः हुं इति मन्त्रेणा-  
दयाहङ्कारमुत्पादयेत् । ततो भावना<sup>१</sup> खिन्नो मन्त्रं जपेत् ।  
ॐ आः वज्र हुं स्वाहा ।

॥ इति वज्रामनसाधनं समाप्तम् ॥

(<sup>१</sup>) मैत्रेयं

(<sup>२</sup>) पल्लवधरः

(<sup>३</sup>) चामरकरं

\* A जटामुकुटिं

(<sup>४</sup>) कुर्वीत

\* A चन्द्रस्थितं

\* N ततो पटे : A omits ततो

\* A चन्द्रजंकारः

\* A चन्द्रमण्डल

<sup>१०</sup> A चन्द्र जाः

\* C पाद्यनानाः

<sup>१२</sup> (<sup>१</sup>) खिन्नो ।

## 5.

नमा प्रक्षामयाच ।

आदौ मुलादिशुद्धिं विधाय स्वहृद्यकारपरिणतचन्द्रे  
 पीतहुँकारं पश्येत् । तत्किरणैराक्षय्य गुरुबुद्धादीन् पूजयेत् ।  
 ततोऽपि पापदेशनादिकं विधाय शून्यतां चामुखीकृत्य  
 तन्मन्त्रेणाधितिष्ठेत् । ततः पूर्वप्रणिधानमंचोदनया  
 रूपकायमभिनिर्मापयेत् सत्त्वार्थविधये । शशिमण्डलमध्ये  
 पीतहुँकारं पश्येत् अकारादिसितपोडुशस्वरवेष्टितम्,  
 ततोऽपि बहिः सितककारादिवर्णममूहैर्वेष्टितं तत्सकल-  
 परिणतं शशिमण्डलमकलङ्कमवलोक्य सव्यकरेण भृम्यर्श-  
 मुद्रं उत्सर्ज्यस्थितावसव्यहस्तं कापायवस्त्रावगुण्ठनं नील-  
 गौररक्तश्यामचतुर्भारोपरि विश्वपद्मवज्रावस्थितं शान्तं  
 लक्षणव्यञ्जनेनान्वितगात्रम् । तस्य भगवतो दक्षिणं मैत्रेय-  
 बोधिमत्त्वं गौरं द्विभुजं जटा मुकुटिनं सव्यकरेण चामर-  
 रत्नधारिणं अवसव्येन नागकेशरपुष्पच्छटाधारिणम् । तथा  
 वामतो लोकेश्वरं शुक्लं दक्षिणकरेण चामरधरं वामकरेण  
 कमलधरम् । भगवन्मुखावलोकनपरो च तौ भावयेत् । ततः  
 षडङ्गन्यासं कुर्यात् । भगवतश्चक्षुषोश्चन्द्रस्थितशुक्लं क्षिंकारं,  
 ओचयोः शशिमण्डलावस्थितं जंकारं नीलं, नामापुटे

१ AN ० बोदना ।

२ ० सित- dropped in N.

३ A ० सहस्र० ।

४ C drops ० गो० ..... ० बोधिमत्त्वं

५ A ० मुकुटिनं ।

६ A ० चक्र० ।

७ A drops वामकरेण कमलधरं ।

८ A स्थितशुक्ल० ।

चन्द्रस्थपीतखँकारं, जिह्वायां चन्द्रस्थं रक्तगँकारं, ललाटे चन्द्रस्थं श्यामखँकारं, स्तनमध्ये चन्द्रस्थं शुक्लसँकारं चिन्तयेत् । तदनु ज्ञानसत्त्वभावनां कृत्वा शिरसि चन्द्रमण्डलोपरि ॐकारजं मितमष्टारचक्रं तदुपरि चन्द्रस्थं ॐकारं, कण्ठे चन्द्रोपरि आःकारजमष्टदलपद्मं तन्मध्ये चन्द्रस्थं आःकारं, हृदि चन्द्रस्थहुँकारजं वज्रं स्वबीजगर्भं कायवाक्चित्तविशुद्ध्या च एतदेवं भावयेत् । इति भगवन्तमाखेदं यावद् भावयित्वा मन्त्रं जपेत् । तदैव मन्त्रः । ॐ आः वज्रं हुँ स्वाहा ।

॥ इति वज्रासनसाधनं समाप्तम् ॥

<sup>१</sup> ( ' प्रंकारं ।

<sup>२</sup> A आकारं ।

<sup>३</sup> A वज्रमन्त्र ।

<sup>४</sup> AN आकारं

<sup>५</sup> A एवमयं ।

## 6.

आर्यधङ्गमहाविद्यायै नमः<sup>१</sup> ।

आदौ तावन्मन्त्री सुखामनोपविष्टः मुखशौचादिकं कृत्वा 'स्वहृदि चन्द्रस्थमितह्रीःकारविनिर्गतरश्मिभिर्गुरु-बुद्धबोधिसत्त्वान् पुरतो बुद्धादीन् दृष्ट्वा सम्पूज्य त्रिशरण-गमनादिकं कुर्याद् रत्नत्रयं मे शरणमित्यादिना । यावन्तः सत्त्वाः सत्त्वसंग्रहेन संगृहीताः अण्डजा वा जरायुजा वा संस्वेदजा वा औपपादुका वा रूपिणो वा अरूपिणो वा संज्ञिनो वा असंज्ञिनो वा नैवसंज्ञाना-संज्ञिनो वा यावत् कश्चित् सत्त्वधातुः प्रज्ञप्यमानः प्रज्ञप्य ते सर्वे मया अनुपविशेषनिर्वाणधातौ प्रतिष्ठापयितव्या इति । ततः ॐ स्वभावशुद्धाः सर्वधर्माः स्वभावशुद्धोऽहं इति वारत्रयमुच्चारयेत्<sup>२</sup> । तदनु शून्यतां मुहूर्त-मालम्बयेत्<sup>३</sup> । तदनन्तरं स्वहृदये<sup>४</sup> सितपद्मोपरि चन्द्र-मण्डलं तस्योपरि सितह्रीःकारं ततो निश्चरद्<sup>५</sup> नेकरश्मि-शतसहस्रं ध्यात्वा तेन सर्वसत्त्वानामशेषा<sup>६</sup> नादिकाल-<sup>७</sup>सञ्चितं रागादिक्लेशसमूहं सत्त्वानां विशोध्यन्ते<sup>८</sup> । तत्

<sup>१</sup> This Namaskāra is given only in Ab.

<sup>२</sup> स्वहृदि.....पुरतो is dropped in Ab and B.

<sup>३</sup> बुद्धादीन् dropped in ANC.

<sup>४</sup> A शरणमदिकं ।

<sup>५</sup> A ०त्रयशरणम् ।

<sup>६</sup> A सखम् ।

<sup>७</sup> N यावान् ।

<sup>८</sup> ते dropped in NC.

<sup>९</sup> A अनुपविशेषणम् ।

<sup>१०</sup> Ab चार्थम् ।

<sup>११</sup> Ab मुहूर्तमात्रं ध्यात्वा ।

<sup>१२</sup> Ab तदनु ।

<sup>१३</sup> ABNC हृदये ।

<sup>१४</sup> Ab ततोऽनेकम् ।

<sup>१५</sup> ABNC तेनाशेषम् ।

<sup>१६</sup> A अन्वितम् ।

<sup>१७</sup> AB विशोध्य तत् ।

पुनस्तच्चैव प्रवेशयेत् । तत्परिणतमात्मानं लोकेश्वररूपं  
सर्वालङ्कारभूषितं शुक्लवर्णं चतुर्भुजं वामतः पद्मधरं,  
दक्षिणतो अक्षस्तचधरं, अपराभ्यां हस्ताभ्यां हृदि संपुटा-  
ञ्जलिस्थितं ध्यायात् । दक्षिणं मणिधरं तद्वद्वर्णं भुजा-  
न्वितं पद्मान्तरोपरिस्थं वामे तथैव अपरपद्मस्थां षड-  
क्षरीं महाविद्याम् । ततः ॐ महासुख वज्रसत्त्व जः हुँ वं  
होः<sup>१</sup> सुरतत्त्वं अलललललहोः अः अः अः अः इत्यधिष्ठान-  
मन्त्रं<sup>२</sup> राजमुच्चारयेत् । एवं ध्यात्वा ततो लोकेश्वरात्म-  
हृदयं<sup>३</sup> चन्द्रमण्डलादक्षस्तृचाकारं शुक्लवर्णं मुखेन निर्गत्य  
नाभौ प्रविशन्तं चक्रभ्रमणयोगेन इमं<sup>४</sup> मन्त्रराजं सर्व-  
बुद्धहृदयचिन्तामणिकल्पं पश्येदनिमित्तयोगेन । ततो जपं  
कृत्वा<sup>५</sup> "भ्रमणप्रवेशनादिकं प्राप्याचिरेणैव<sup>६</sup> कालेन आहुः  
कृपावान् गुरुभक्तो योगी मिध्यति ।

ॐ मणिपद्मे हुँ इति<sup>७</sup> जापमन्त्रः । तत उत्थानकाले  
इमं मन्त्रराजं<sup>८</sup> मुच्चार्योत्तिष्ठेत् । ॐ वज्रसत्त्व समयमनु-  
पालय<sup>९</sup> वज्र<sup>१०</sup> सत्त्वत्वेनोपतिष्ठ, दृढो मे भव, सुतोष्यो मे भव;

<sup>१</sup> A प्रवेशस्तन ।

<sup>२</sup> ध्यायात् omitted in Ab.

<sup>३</sup> A तद्वर्णं । N तत्तद्वर्णं ।

<sup>४</sup> A पद्मस्था ।

<sup>५</sup> A हाः ।

<sup>५</sup> Ab मन्त्रम् ।

<sup>७</sup> Ab ध्यानं कृत्वा ।

<sup>७</sup> AN ० हृदये ।

<sup>८</sup> A ० भ्रमणम् ।

<sup>८</sup> AC इयं. Ab इदं ।

<sup>९</sup> A भ्रमणावेगेना०, BN भ्रमणावेगना० ।

<sup>१०</sup> A प्राप्यादि० ।

<sup>१०</sup> A क्रिया० ।

<sup>११</sup> इति dropped in ANC.

<sup>११</sup> A मुच्चारयेति० ।

<sup>१२</sup> A ० पालयन् ।

<sup>१२</sup> A ० मन्त्रो तेनो ।



सुपोष्यो मे भव, अनुरक्तो मे भव, सर्व्वसिद्धिं मे प्रयच्छ,  
सर्व्वकर्मसु च मे चित्तं श्रेयः कुरु, हुँ हहहह होः भगवन्  
सर्व्वतथागतवज्रमा मे मुञ्च वज्रीभव महाममयसत्त्व  
आः । एवमुक्त्वा यथासुखं विहरेदिति ।

॥ आर्य्यपडम्भरीमहाविद्यामाधनं समामम ॥

7.

पद्मकुलोद्भवं नाथं सर्व्वज्ञकृतमौलिनम ।

प्रणम्य साधनं वक्ष्ये सर्व्वरंगविनाशनम ।

प्रथमं तावदाचार्यानुगता सिद्धिः—

‘तस्माच्च सर्व्वभावेन गुरुं पूजयेद् यत्नतः ।

गुरुणा परितुष्टेन कर्मसिद्धिः प्रजायते ॥

मण्डलप्रविष्टस्य सिद्धिरनुज्ञाता च सर्व्वथा ।

स्वसमयसम्बरं रक्षयन् सिध्यते ध्रुवम् ॥

मुखशौचादिपूर्व्वकं देवगृहे पटादिगतभट्टारकमवतार्य्य  
स्वहृदये आद्यक्षरेण चन्द्रमण्डलं तस्योपरि अष्टमस्य  
चतुर्थकं बीजं सप्तमद्वितीयेनासनं प्रथमचतुर्थेन मण्डितं  
षोडशेन संयुक्तं शुक्लवर्णं मनोरमं ततो विश्वरश्मौन्नि-  
श्चार्य्य तै रश्मिभिर्निष्पन्नान् गुरुन् सबुद्धमूर्त्तौर्न दृष्ट्वा  
पूजयित्वा अभिवन्द्य चानेन मन्त्रेण ॐ वज्रपुष्पे हुँ,  
ॐ वज्रधूपे हुँ, ॐ वज्रदीपे हुँ, ॐ वज्रगन्धे हुँ,  
ॐ वज्रनैवेद्ये हुँ ततो—

१ AN हो ।

२ C नालं ।

३ A चार्यान् गता ।

४ The metre in both these Ślokas is faulty.

५ A परितुष्टो न ।

६ A आद्याद्य० ।

७ AC द्वितीय ना०

रत्नचयं मे शरणं सर्व्वं प्रतिदिशाम्यधम् ।  
 अनुमोदे<sup>१</sup> जगत्पुण्यं बुद्धबोधौ दधे मनः ॥  
 आबोधेः शरणं यामि बुद्धं धर्मं गणोत्तमम् ।  
 बोधौ चित्तं करोम्येष स्वपरार्थप्रमिद्वये ॥

उत्पादयामि परमं वरबोधिचित्तं  
 निमन्त्रयामि बहुसर्व्वसत्त्वान् ।  
 इष्टां चरिष्ये वरबोधिचारिकां  
 बुद्धो भवेयं जगतो हिताय ॥

इति । प्रणिधिपूर्व्वकं सर्व्वधर्मनैरात्म्यं भावयेत् अनेन  
 मन्त्रेण । ॐ शून्यताज्ञानवज्रस्वभावात्मकोऽहम् ।

बौजं मायोपमाकारं<sup>२</sup> त्रैधातुकमशेषतः ।  
 दृश्यते स्पृश्यते चैव यथा माया हि सर्व्वतः ।  
 न चोपलभ्यते चैव सर्व्वस्य जगतः स्थितिः ॥

इत्यधिमुच्य । ततोऽनादिकालीनमसत्कल्पनाबौजमप-  
 नौय स्वभावमधिमुच्चेत् । ॐ स्वभावशुद्धाः सर्व्व-  
 धर्माः स्वभावशुद्धोऽहम् । ततः पूर्व्वोक्तबौजनिष्पन्नं पद्मं  
 तस्योपरि ह्रीःकारं तत्सर्व्वं निष्पन्ने मति श्रीमल्लोक-  
 नाथं वज्रपद्मगर्भचन्द्रस्थं वज्रपर्यङ्कं शशिप्रभं कुन्देन्दु-  
 वर्णमुज्ज्वलं जटामकुटधरं शान्तं अमिताभकृतशेखरं<sup>३</sup>  
 व्याघ्रचर्मनिवसनं चतुर्भुजं नानालङ्कारभूषितं, दक्षिण-

१ A चोद्य ।

२ A चोद्य ।

In A instead of these two lines we have उत्पादं यामो  
 अहम् । In the same *Stoka* N reads अहं instead of वज्र ।

• N adds विचिन्त्य after मायोपमाकारं ।

३ A माया ति ।

४ A चोद्येत् ।

• C तस्य ।

• A धोमम् ।

• A चक्षुष्यम् ।

करे अक्षमालाधरं, वामकरे' पद्ममणिविभूषितं, द्वौ हस्तौ संयुक्तौ सर्व्वराजेन्द्रमुद्रा हृदि संस्थितं ततोऽहङ्कारं कुर्यात् अहमेव लोकेश्वर इति । ततो ज्ञानसत्त्वमाश्रय्य यथोपदेशतः स्वमन्त्रेणार्थपाद्यादिकं दद्यात् । समाजमुद्रया गङ्गीकृत्यानेन मन्त्रेण सह विन्यसेत् । ॐ मरुतवज्र अलललललहोः समयस्त्वं समयस्त्वं समयमहम् । यथोपदेशतो अभिप्रेतकवचपट्टबन्धाधिमोक्षणसमतालपूजा-स्तुतिं च कृत्वा भावनापूर्व्वकं जपं कुर्यात् । स्वहृदि चन्द्रोपरि षडक्षरं प्रदीपमालामिव गृहान्तरद्योतिनीं पश्येत् । मन्त्रः ॐ मणिपद्मे हूँ । अक्षरलक्षं जपेत् । ततो द्वितीयवृत्तीयेन विगतकल्मषो भवति, पञ्चानन्तर्य्य-कारिणोऽपि कौटिजापेन सिद्ध्यति । तत उत्थातुं कामो-ऽर्थादिकं दत्त्वा विशिष्टाहङ्कारेण विहरेत् । चतुःसन्ध्यं जपित्वा कुशलमूलं परिणम्याभिप्रेतसिद्धये अर्द्धरात्रौ<sup>१</sup> ज्ञानसत्त्वं विमज्ज्यं<sup>२</sup> शताक्षरं चोच्चार्य्य कायवाक्चित्त-रक्षां च कृत्वा यथासुखं विहरेदिति । यदि रोगादि नाशयितुं इच्छति तदा यथोपदेशतः पुष्यनक्षत्रेणापतित-गोमयेन भट्टारकस्याग्रतश्चतुरस्रं मण्डलकं कुर्यात् । अभिप्रेतषडक्षरविदर्भितं<sup>३</sup> मष्टोत्तरशतं जपेत् । षण्मासेन सिध्यति न<sup>४</sup> संशय इति ।

॥ कारणद्वयहान्मायेन रचितं साधनं समाप्तम् ॥

<sup>१</sup> AN चामर ।

<sup>२</sup> स्वहृदिन्द्रो० ।

<sup>३</sup> मन्त्रः dropped in A.

<sup>४</sup> A ० तुमामा० ।

<sup>५</sup> A ० गम्याभिज० ।

<sup>६</sup> A दृर्द्धरात्रौ ।

<sup>७</sup> A विष्टस्य ।

<sup>८</sup> A यथोप० ।

<sup>९</sup> A ० मष्टाक्षर० ।

<sup>१०</sup> A वषांसय, C शताय ।

8.

पूर्वविधानेन चन्द्रमण्डलं सप्ततृतीयकं बीजं त्रयो-  
दशाक्रान्तं इन्दुबिन्दुविभूषितं तेनैव निष्यन्नं श्रीमल्लोक-  
नाथं जटामकुटधरं शान्तं चन्द्रांशुमिव निर्मलं सर्वा-  
लङ्कारभूषितं वामेन पद्मधरं दक्षिणं वरदं पद्मचन्द्रा-  
सनस्थं भावयेत् । हस्तद्वयेन मुष्टिं कृत्वा मध्यमपद्म-  
संकोचमिव अनया मुद्रया मुद्रयेत् । ततो जापं  
कुर्यात् ॐ मणिपद्मे हं । अष्टाग्लक्ष्णेण विगतकल्मषो  
भवति, द्वितीये तृतीये स्वप्नानि पश्यति, पञ्चानन्तर्य-  
कारिणोऽपि कौटिजापेन मिथ्याति ।

॥ श्रीमल्लोकनाथमाधनं समाप्तम् ॥

9.

ह्रीःकारज्ञाननिष्यन्नो हालाहलो महद्वपुः ।  
त्रिनेत्रं त्रिमुखं चैव जटामकुटमण्डितम् ॥  
अर्द्धचन्द्रधरं देवं कपालकृतशेखरम् ।  
जिनबिम्बजटान्तःस्थं सर्वाभरणभूषितम् ॥  
सितारविन्दनिर्भासं शृङ्गारादिरसान्वितम् ।  
षड्भुजं हसितं वक्त्रं व्याघ्रचर्मसुवासनम् ॥

१ मध्यसं० ।

२ A हालाहलो ।

३ A सहितं ।

४ A त्वग्राणि ।

५ C महावपुः ।

६ C ० चर्मशामवासनं

दक्षिणे करे वरदं द्वितीये चाक्षमालिकम् ।  
 तृतीये शरनर्त्तनं वामे पद्मविभूषितम् ॥  
 द्वितीये कुचधरं चैव तृतीये धनुरेव च ।  
 दक्षिणे चिशूलं चैव सर्पेण परिवेष्टितम् ॥  
 वामे पूर्णकपालं तु पुष्पैर्नानासुगन्धिभिः ।  
 रक्तपद्मस्थितं चैव ललिताक्षेपमंस्थितम् ॥  
 रत्नाचलगुहान्तःस्थं भावयेद् योगचिन्तकः ।  
 स्फुरद्बुद्धमयैर्विम्बैः विविधैः प्रातिहार्यकैः ॥  
 सर्व्वहारं तु भुञ्जानो निर्विकल्पसमाधिना ।  
 अन्तर्ज्जल्यो जपेन्मन्त्रान् भावयेत् क्रमयोगतः ।  
 क्षिप्रं च प्राप्यते बोधिरनुत्तरसुखावहा ॥

॥ सर्व्वकामप्रसाधनहालाहलपरितोषणवज्रा  
 नाम समाधिः ॥

<sup>1</sup> A ०मालिकां ।

<sup>2</sup> A ०लक्ष्म A ०लन्तु ।

<sup>3</sup> A ०ताक्षय० ।

<sup>4</sup> A मयोत्वम् ।

<sup>5</sup> A ०सुखामहा ।

<sup>6</sup> A पणितो वन० ।

10.

हृच्चन्द्रे न्यस्य<sup>१</sup> ह्रीःकारं धर्मनैरात्म्यभावनम् ।  
 कृत्वा संस्कार्यं<sup>२</sup> तस्माच्च रक्तरश्मौन् नभःसमान् ॥  
 तैश्च लोकेश्वराकारं जगत् स्थावरजङ्गमम् ।  
 कृत्वा सम्बोधिसत्त्वार्थं जातं हृदि प्रवेश्य च ॥  
 तं ह्रीःकारं परावृत्य भूटिति ज्ञानयोगतः ।  
 तं सितं रक्तवर्णं तु पद्मराग समद्युतिम् ॥  
 पञ्चबुद्धिमकुटधरं<sup>३</sup> हर्षेणोत्फुल्ललोचनम् ।  
 वामतो स्पृष्ट्वा नालं धृत्वा षोडशपत्रकम् ॥  
 पद्मं विकाशयन्तं च हृदि दक्षिणपाणिना ।  
 मयूरोपरि मध्यस्थे निपत्तं चन्द्रमण्डले ॥  
 सत्त्वपर्यङ्कमाभुज्य मशृङ्गाररसोत्सवम् ।  
 चैत्यान्तःस्थमहाकर्म कूटागारविहारिणम् ।  
 भावयेद् वज्रधर्माग्यं<sup>४</sup> नित्यं बोधिमवाप्नुयात् ॥  
 भावनाखिन्ना हृच्चन्द्रे न्यस्य मालामिवाविक्षित-  
 चित्तो जपेत् । तत्रायं जप्यो मन्त्रः ॐ वज्रधर्मे ह्रीः ।

॥ साधनोपायिका संक्षिप्ता वज्रधर्मस्य ॥

<sup>१</sup> A जीःकारं ।

<sup>२</sup> AN संस्कार्यं ।

<sup>३</sup> C ०मयं ।

<sup>४</sup> AN ०मुकुटं ।

<sup>५</sup> N हर्षोत्फुल्ललोचनं । A हर्षोत्फुल्लवर्णं ।

<sup>६</sup> N ०यत्नकं ।

<sup>७</sup> A ०मातुष्य ।

<sup>८</sup> A सशृङ्गसारः ।

<sup>९</sup> A ०धर्मेयः ।

## 11.

नमः षड्भक्तगीर्णोक्तिश्च गाय ।

मम्यक् परहितोद्युक्तमनसाऽऽलम्ब्य देहिनाम् ।  
 निःशेषदुःखापशमं मत्सुखे च प्रतिष्ठितम् ॥  
 तन्मना हृदि मञ्चिन्त्य भावयेच्छुद्धदौधितिम् ।  
 तत्प्रभाभिः स्फुरन्तीभिस्तनुं स्वामवभामयेत् ॥  
 विश्रम्य विधिवन्मन्त्री मंहृत्य सद्वितर्कितः ।  
 स्फुटमुच्चारयेन्मन्त्रं श्वेतदौधितिभास्वरम् ॥  
 स्वनाभिमण्डलेनैवं प्रवेश्य हृदि मंहरेत् ।  
 इति कुर्वन् त्रिधा ध्यायात् कायवाक्चित्तशोधनम् ॥  
 तत्र स्वदेहसंस्थेन कायादेः शुद्धिमात्मनः ।  
 बहिर्गतेन मन्त्रेण प्राणिनां तु विचिन्तयेत् ॥  
 दृष्टोच्चारितमन्त्रोत्थं पुरतो देवतात्रयम् ।  
 मन्त्रोच्चारणसंहारक्रमात् प्रत्येकमाचरेत् ॥  
 विचित्रपूजानिर्माणं तन्निष्पादनमेव च ।  
 परिपूरिं ततः शुद्धिमिष्टार्थे परिणामनाम् ॥  
 मन्त्रजापं ततः कुर्यात् विधिनाऽन्ते जपस्य तु ।  
 पूजादि पूर्ववत् कृत्वा देवतां हृदि मंहरेत् ॥  
 समाधिप्रतिलम्भादौ चतुःसन्ध्यमिमं विधिम् ।  
 कुर्वन् लक्षं जपेन्मन्त्री विजनेषु गृहादिषु ॥

AC' संऽहि० ।

\* A प्रभातिष्करती०

A समव० ।

\* ABX ०लेनैव ।

A प्राणिनाञ्च विचि० : N प्राणिना भुवि ।

( ' मन्त्रोर्थे ।

\* BX तन्निष्ठ्यातन०

श्वासचिन्तां विना कार्थो जापस्फुरणं संस्कृतैः ।  
पापक्षयादौ सर्वत्र चतुरस्रं च मण्डलम् ॥  
कारयित्वा पटाद्यत्य पुरो ध्यात्वाथवा विभुम् ।  
मण्डलार्चनमर्चां वा कृत्वा कुर्यादमून् विधौन् ॥

तत्रायं देवताकारोपदेशः —

पर्यङ्किनं सितं साक्षमालाजं सम्पुटाञ्जलिम् ।  
दृष्ट्वा विभुं तत्प्रतिमां देवीं वीरामनाश्रिताम् ॥  
आर्यां तु चिन्तयेत् पौतां वामे रत्नच्छटाभृताम् ।  
रिक्तमव्यकरां रत्नमौलिं वीरामनानुगाम् ॥

॥ इत्यार्यपङ्क्षरीं महाविद्यालोकेश्वरभट्टारकोपदेश-  
परम्परायातसाधनविधिः ॥

१ A श्वासनिन्तोपिना ।

२ A मर्थाम्बा, C सर्वाम्बा ।

३ A ०च्छत्रा भृमं ।

४ AC विभुं सना० ।

५ A ०षडक्षर० ।

६ A स्फुरणस्कृतैः ।

७ A ०मालाजं, C ०मनोजं ।

८ AC रक्त०

९ AC इत्याचार्य० ।



## 12.

कचित्<sup>१</sup> षडक्षरीसाधने भगवान् समणिं<sup>२</sup> पुस्तकाङ्कित-  
पद्मधरः, मणिधरस्तु पुस्तकरहितमणिपद्मधरः, षडक्षरी  
तु मणिरहितपुस्तकपद्मधरा । पूजामन्त्रः ॐ लोकेश्वर  
पुष्पं प्रतीच्छ स्वाहा एवं धूपं दीपं<sup>३</sup> इत्यादि बोद्धव्यम् ।  
अन्यदेवतायां तत्सम्बोधनं कार्यम् । ज्ञानमण्डलाकृष्टावयं  
मन्त्रः, ॐ महासुख वज्रसत्त्व जः<sup>४</sup> हुं वं होः सुरतत्त्वं  
अलललललहोः<sup>५</sup> अः अः अः अः ॥

## [षडक्षरीसाधनम्]

## 13.

नमः खसर्पेणाय ।

प्रथमं तावन्मन्त्री सुखासनोपविष्टः<sup>६</sup> कृतमुखशौचादिकः  
शुचाववकाशे<sup>७</sup> स्वहृदि<sup>८</sup> अकारेण चन्द्रमण्डलं विभाव्य  
तदुपरि सितह्रीःकारं तद्रश्मिभिराकृष्याग्रतोऽम्बरे गुरुबुद्ध-

<sup>१</sup> A इति ।

<sup>२</sup> A सपुस्त० ।

<sup>३</sup> ABNC ०मन्त्रास्तु ।

<sup>४</sup> AC नैवेद्यादि ।

<sup>५</sup> AC ०सत्त्वा ।

<sup>६</sup> होः dropped in A.

<sup>७</sup> Ab अः, C अः अः अः ।

<sup>८</sup> Ab drops कृतमुख...०वकाशे ।

<sup>९</sup> AB ०काशे ।

<sup>१०</sup> A हृदि ।

बोधिसत्त्वादीनानीय हृद्दीजरश्मिसम्भवपूजामेधैः सम्पूज्य  
पापदेशनादिकं कृत्वा चतुर्ब्रह्मविहारभावनां च ततः  
शून्यतां भावयेत्, ॐ शून्यताज्ञानवज्रस्वभावात्मको-  
ऽहमिति चाधितिष्ठेत् । तदनु पूर्ववत् ह्रीःकारं विभाव्य  
गगनकुहरे संस्फार्य संहृत्य तदुद्धृतं लोकेश्वरमात्मानं  
भावयेत् शैतांशुकोटिप्रभं जटामकुटिनं अमिताभकृत-  
शेखरं सर्वालङ्कारविभूषितं स्मेरमुखं अर्द्धपर्यङ्केन<sup>१</sup>  
पद्मचन्द्रासनस्थं दक्षिणेन वरदं वामेन पद्मधरम् ।  
दक्षिणपार्श्वे आर्यतारासुधनकुमारौ वामपार्श्वे भृकुटी-  
हयग्रीवौ । ततः शिरसि ॐकारं, कण्ठे आःकारं,  
हृदि हुंकारमिति मञ्चिन्त्य खेदपर्यन्तं यावत् तिष्ठेत् ।  
खेदे तु मन्त्रं जपेत् । तत्रायं मन्त्रः ॐ ह्रीः स्वाहा ।

### इत्याय्यखसपणलाकश्वरसाधनम्

<sup>१</sup> ॐ dropped in A.

<sup>२</sup> A संस्थार्य ।

<sup>३</sup> A चात्यद्धृतं, B रतदुद्धृतं ।

<sup>४</sup> C मेव० ।

<sup>५</sup> A ०पर्यङ्किनो ।

<sup>६</sup> AC वामे पद्मं ।

## 14.

नमः खसर्पणाय ।

अभिमतफलदानोऽहामि कल्पद्रुमश्रीः

सुगतनयं महाध्वक्षेम कृतार्थवाहः ।

भवसमसमभावः सर्व्वभावस्वभावः<sup>१</sup>शमयतु जगदंहः<sup>२</sup> सोऽयमभोजपाणिः<sup>३</sup> ॥

प्रातर्मुखादिसंशुद्धिं विधाय विजनालये ।

हृच्चन्द्रबीजकिरणैः मृदुविष्ट रसंस्थितः ॥

स्वबीजं हृदये ध्यात्वा पूर्णेन्दुपरिभास्वरम् ।

संचोद्य<sup>४</sup> तत्करै<sup>५</sup> रग्रे समानीय<sup>६</sup> नभोऽङ्गण<sup>७</sup> ॥श्रीमत्खसर्प<sup>८</sup> णं नाथं गुरुबुद्धौघं सत्सुतान् ।

पूजयेद् विविधैः पूजामेघैस्तद्बीजसम्भवैः ।

ततोऽभिवन्द्य<sup>९</sup> कुर्व्वीत पापस्य देशनादिकम् ॥

यदनादिमति संसारे संसरता मया कृतमकुशलं  
कारितं वा क्रियमाणं वा परेणाभ्यनुमोदितं तत् सर्व्वं<sup>१०</sup>  
भगवतामग्रतो देशयामि ।

संबुद्धबुद्धपुत्रैरार्य्यैरन्यैश्च यत् कृतं कुशलम् ।

अनुमोद्य तदवशेषं सम्यक् परिणामयामि सम्बोधौ ॥

<sup>१</sup> A °दानामि°, C °दाडामि° ।<sup>२</sup> सुगतनय° ।<sup>३</sup> A °सहाक्षय°, C °सहार्थक्षय° ।<sup>४</sup> स्वभावः dropped in C ।<sup>५</sup> A भुजगदन्तः ।<sup>६</sup> A °सम्भोवक्ष° ।<sup>७</sup> C °वये ।<sup>८</sup> ANC °विस्तर° ।<sup>९</sup> A संचोद्य ।<sup>१०</sup> A तत्किरणैः ।<sup>११</sup> AC नभोक्षणे ।<sup>१२</sup> A खसर्पणं ।<sup>१३</sup> ANC तत्सुतान् ।<sup>१४</sup> C °भिवन्द्य ।<sup>१५</sup> A भगवतोऽग्रतो ।

बुद्धं गच्छामि शरणं करुणामयमुत्तमम् ।

धर्मं च सर्वधर्मेण रसरूपं निरञ्जनम् ॥

मुदितादिभूप्रविष्टं च बोधिसत्त्वगणं तथा निवृत्तिं च कर्तुकामान् बुद्धान् परहितविधानाय चिरस्थितये याचयामि सर्वावरणविमूलनहेतुभूतायां बोधौ चित्तमुत्पादयामि मसुतसुगतैकमार्गं च आशयविशुद्धा समाश्रितोऽस्मि । तत एकानेकवियोगादेतत् सकलमेव चलाचलं जगत् शून्यमिति विचिन्त्य ॐ शून्यताज्ञानवज्रस्वभावात्मकोऽहं इति शून्यतामधितिष्ठेत् । अधिष्ठाय प्रकृतिविशुद्धाः सर्वे इमे धर्मास्तथाहमित्यवलोक्य ॐ स्वभावशुद्धाः सर्वधर्माः स्वभावशुद्धोऽहमिति पठेत् । ततो विज्ञानमात्रात्मको भावकः पूर्वप्रणिधिमञ्चोदितः पङ्कारपरिणतविश्ववर्गकमले अकारजं पूर्वशशिमण्डलममलं तदोपरि ह्रीःकारमतिप्रभास्वरं स्फुरत्किरणसमूहव्याप्तनभःस्थलं विभाव्य तत्परिणतं स्वबीजगर्भं नालालङ्कृतं विकचकमलमवलोकयेत् । तत एतत् सकलपरिणतमात्मानं भगवन्तं ध्यायात् हिमकर-

१ AC 'मुत्तमं' ।

२ AC 'सर्वधर्मेण रसरूपं' ।

३ A गतथा ; तथा dropped in Ab.

४ AC 'पदं' ।

५ AC 'चिन्तितयो' ।

६ A समुगतसुगतमार्गं, N मसुतसुगतमार्गं ।

७ इमे dropped in A.

८ AN मात्रात्मका ।

९ Ab ऊंकारः ।

१० AC मण्डलं ।

११ N स्फुरत् ।

१२ A स्वबीजं भगं ।

१३ A विकचकमलं, C विकचमलं ।

कोटिकिरणावदातं देहं ऊर्ध्वजटामकुटं अमिताभशेखरं  
 विश्वनलिननिषसं शशिमण्डले अर्द्धपर्यङ्कनिषसं सकला-  
 लङ्कारधरविग्रहं स्मेरमुखं द्विरष्टवर्षदेशीयं दक्षिणे  
 वरदकरं वामकरेण सनालकमलधरं करविगलत्पीयूष-  
 धाराभ्यवहाररसिकं तद्धः समारोपितोर्ध्वमुखं महा-  
 कुक्षिमतिक्रशमतिशितिवर्षं सूचौमुखं तर्पयन्तं<sup>१</sup>  
 श्रीमत्योतलकाचलोदरनिवासिनं करुणास्निग्धविलोकनं<sup>२</sup>  
 शृङ्गाररसपर्युपासितं अतिशान्तं नानालक्षणांलङ्कितम् ।

तस्य पुरतस्तारा दक्षिणपार्श्वे सुधनकुमारः । तत्र  
 तारा श्यामा<sup>३</sup> वामकरविधृतं सनालमुत्पलं दक्षिणकरेण  
 विकाशयन्ती<sup>४</sup> नानालङ्कारवती अभिनवयौवनोद्भिन्न-  
 कुचभारा । सुधनकुमारश्च कृताञ्जलिपुटः कनकाव-  
 भासिद्युतिः<sup>५</sup> कुमाररूपधारी वामकक्षविन्यस्तपुस्तकः  
 सकलालङ्कारवान् ।

पश्चिमे भृकुटी हयग्रीव उत्तरे । तत्र भृकुटी चतुर्भुजा  
 हेमप्रभा जटाकलापिनी<sup>६</sup> वामे त्रिदण्डीकमण्डलुधारि-  
 हस्ता दक्षिणे<sup>७</sup> वन्दनाभिनयाक्षसूचधरकरा चिनेचा ।

<sup>१</sup> ABN( ऊर्ध्व ।

<sup>२</sup> AN( अमिताभकृत ।

<sup>३</sup> A कृतजालधर ।

<sup>४</sup> AN 'देशीयां, Ab 'देहं ।

<sup>५</sup> A नवनकरं ।

<sup>६</sup> BCb 'लितपीयूष, AC' व्यायुषं ।

<sup>७</sup> A 'वासिकं ।

<sup>८</sup> 'मतिशितिवर्षं dropped in Ab.

<sup>९</sup> AC' तर्पयन्तं ।

<sup>१०</sup> ABN( 'स्निग्धविलोकनं ।

<sup>११</sup> Ab श्यामवर्णा ।

<sup>१२</sup> A omits 'कुचभारा । सुधन०, C 'कुचतारा ।

<sup>१३</sup> Ab 'भासिद्युतिः ।

<sup>१४</sup> A माररूप ।

<sup>१५</sup> A जकलपिनी ।

<sup>१६</sup> N वन्दना० ।

हयग्रीवो रक्तवर्णः खर्वलम्बोदरः ऊर्ध्वज्वलत्पङ्कल-  
केशः भुजगयज्ञोपवीतौ कपिलतरश्मश्रुश्रेणीपरिचितमुख-  
मण्डलः रक्तवर्तुलचिनेत्रः भ्रुकुटीकुटिलभ्रूकः व्याघ्र-  
चर्माम्बरः दण्डायुधः दक्षिणकरेण वन्दनाभिनयी । एते  
सर्व एव स्वनायकाननप्रेरितदृष्टयो यथाशोभमवस्थिता-  
श्चिन्तनीयाः । ततः स्वहृदि शशिमण्डलोपरि ह्रीःकारं  
विभाव्य तस्माच्च नानाकारान् रश्मीन् संस्कार्य<sup>१</sup> चैधातु-  
कमापूर्य सर्वसत्त्वान् लोकेश्वरपदे<sup>२</sup> प्रतिष्ठाप्य तान्  
रश्मीन् पुनस्तत्रैव बीजाक्षरे<sup>३</sup> प्रवेशयेत् । पुनस्तत्किरणैरेव  
ज्ञानसत्त्वमाकृष्य समयसत्त्वेन सह क्षीरनौरयो<sup>४</sup> रिव एक-  
रूपतां ध्यायात् । ततः कायवाक्चित्तविशुद्ध्या यथाक्रमं  
शिरसि सितं<sup>५</sup> 'ॐकारं' कण्ठे रक्तमाकारं<sup>६</sup> हृदि कृष्णहुंकारं<sup>७</sup>  
विचिन्तयेत् । अमी चानवरतनिःसरदनन्त<sup>८</sup> 'किरणजाल'<sup>९</sup>-  
विध्वस्त<sup>१०</sup> निखिलसत्त्वरशिकलुपमङ्घाता<sup>११</sup> इति भावनां  
यथाशक्ति स्फुटीकुर्यात् ।

पाटवं धारणां प्रज्ञां मौभाग्यारोग्यसम्पदम् ।

लभते भावनायोगात् साक्षात्कारं च<sup>१२</sup> वीर्यवान् ॥

भावनाखिन्नस्तु मन्त्रमेकाग्रचेतसा जपेत् । तत्रायं  
मन्त्रः ॐ ह्रीः स्वाहा । अमी च वर्णाः शरद-

<sup>१</sup> A भुजत०, C भुजङ्ग० ।

<sup>२</sup> AAbC भ्रुकुटी ।

<sup>३</sup> AC ०पद० ।

<sup>४</sup> A ०नौरयोनि ।

<sup>५</sup> A ०तमोकारं, C सितमां ।

<sup>६</sup> C ०च्छाण० ।

<sup>७</sup> Ab संहतातो, B संहता ।

<sup>८</sup> A ०वसुंल० ।

<sup>९</sup> AC संस्थाप्य ।

<sup>१०</sup> AC ०क्षर ।

<sup>११</sup> A ०रूपतो ।

<sup>१२</sup> A ०वनतु ।

<sup>१३</sup> AN ०विध्वस्त० ।

<sup>१४</sup> AC करणञ्च ।

मलतारकामालिकेव प्रभास्वराः स्फुरदनेकरश्मयः ।  
जपखेदात् पुण्यं परिणमय्य उत्थाय यथासुखं देवता-  
हृङ्कारमुदहनं विहरेत् ।

विधाय साधनं हृद्यं श्रीमल्लोकेश्वरस्य यत् ।  
मया पुण्यं समासादि तेनास्तां तत्पदं जगत् ॥

॥ इति खसर्पणसाधनं समाप्तम् ।  
कृतिः पद्माकरमतिपादानाम् ॥

### 15.

नमः श्रीखसर्पणाय ।

इह शुभङ्करनामा उपासकः शुभकर्मकारौ करुणाय-  
मानः स किल पोतलकगमनोद्यतः गच्छन् खाड़ीमण्डले<sup>१</sup>  
खसर्पणनामा ग्रामोऽस्ति तत्रोषितः । तस्य तु भगवतार्थाव-  
लोकितेश्वरेण प्रत्यादेशो दत्तः । मा गच्छ त्वमिहास्मान्  
वैरोचनाभिसंबोधितन्वराजक्रमेण स्थापय तेन महान्

<sup>१</sup> A जपेदात् ।

<sup>२</sup> A परिणामोत्थाय ।

<sup>३</sup> A गद्यं ।

<sup>४</sup> Ab इति ।

<sup>५</sup> A खाती. C खादी० ।

सत्त्वार्थो भविष्यति । तच्चासौ भगवन्तं शीघ्रमेव कारितवान्  
इत्येषा श्रुतिः । तच्च भगवतः साधनाय दृष्टिसम्पत्तिः  
क्रियते । तथाहि वरं भिक्षोः शौलविपत्तिर्न पुनर्दृष्टि-  
विपत्तिरिति अतस्तच्च तावत् क्षणिकान् निरात्मकान्  
सर्वधर्मान् व्यवलोक्य व्यपगतसकलविकल्पः कृपाशयोऽहो  
बत अमी सत्त्वाः क्लेशकर्मादिभिरुपद्रुताः, ततो जाति-  
जरामरणदुःखैरतीव पौद्यमानाः सन्तोऽनेकप्रकार-  
दुःखमनुभवन्ति । ततोऽहं लोकेश्वरो भूत्वा तेषां दुःखाद्यप-  
नयामि सर्वज्ञज्ञाने प्रतिष्ठापयामि । इत्येवं प्रतिज्ञा-  
शयं कृत्वा स्वहृदि पंकारजसहस्रदलपद्मवरटकमध्ये  
अकारजं चन्द्रमण्डलोपरि आः तां सुं भूं हं इति पञ्च  
बौजानि विन्यस्य एतद्राशिमालाभिः मञ्चोद्यानीय तान्  
गुरुबुद्धबोधिसत्त्वान् गगनतले पुरोवर्तिनः कृत्वा वन्दना-  
पूजापापदेशनात्रिशरणगमनादि सप्तविधां पूजामेकादश-  
विधां वा कृत्वा मैत्रीकरुणादिचतुर्ब्रह्मविहार भावनां  
कुर्यात् । ततः ॐ श्रून्यताज्ञानवज्रस्वभावात्मकोऽहं इत्यु-  
च्चार्य श्रून्यताबोधिं कृत्वा भगवानवलोकितेश्वरो योगात्मना  
भूयते । स च शरत्काण्डगौरः जटामकुटी शिरसि  
अमिताभधारी सर्व्वालङ्कारभूषितः रत्नमिहामनोपरि  
सहस्रदलपद्मस्थः ललिताक्षेपः द्विभुजैकमुखः वामेन

१ A ततोऽसौ ।

२ A सम्यति ।

३ A कश्चिकान् ।

४ A त्री ।

५ A सं ।

६ A omits त्रिशरणगमना० ।

७ A विहारो० ।

८ A ललिताक्षयः ।



पद्मधारौ दक्षिणेनामृतधारास्रवद्वरदः सत्त्वपर्यङ्कासीनः ।  
 अग्रतस्तारा कनकश्यामवर्णा उन्नतपीनपयोधरा सर्वा-  
 लङ्कारभूषिता उत्पलकलिकासन्नकरदयार्पितनेत्रा । तदनु  
 सुधनकुमारः कनकोज्ज्वलः रत्नाभरणो रत्नमकुटौ वाम-  
 कक्षावसक्तकमलिकः कृताञ्जलिपुटः । तदनु भृकुटौ  
 जटामकुटिनी मूर्द्धि चैत्यालङ्कृता कनकोज्ज्वला रक्तवस्त्र-  
 परिधाना दक्षिणहस्तेन नमस्कारं कुर्वाणा अपरेणाक्ष-  
 मालाधरा वामकराभ्यां चिदण्डीकमण्डलुव्यग्रा । तदनु  
 हयग्रीवो ज्वलद्भासुरः पिङ्गलोर्ध्वकेशः नागाभरणो रक्तवर्णः  
 लम्बोदरो व्याघ्रचर्माम्बरः दण्डहस्तः । एवं पञ्चात्मको  
 भगवान् भावनीयः सपरिवारः पूजयितव्योऽप्येवंविधः ।  
 ततः कृतमण्डले तत्रादौ मण्डलं कृत्वा रक्षां कुर्यात् ।  
 ॐ मणिधरि वज्रिणि रक्ष रक्ष मां हुं फट् स्वाहा ।  
 ॐ वज्ररेखे हुं मण्डलमन्त्रः । ॐ आगच्छ भगवन्  
 मण्डलकसिंहासने ॐ आः इति मन्त्रकृतोऽध्येषणायां  
 कृतमण्डलमध्यसिंहासनोपरि सहस्रदलपद्मस्थं पञ्चात्मकं  
 पूजयेदिति । तत्र पूजामन्त्राः— ॐ वज्रपुष्पे हुं । ॐ  
 वज्रधूपे हुं । ॐ वज्रगन्धे हुं । ॐ वज्रालोके हुं ।  
 ॐ वज्राहारे हुं । इति संपूज्य संस्तुत्य मन्त्रजापं कुर्यात् ।  
 ॐ सर्वतथागतपूजामेघप्रसरसमूहे हुं । पूजाधिष्ठान-

<sup>1</sup> A drops धारा ।

<sup>2</sup> A •वर्णाः ।

<sup>3</sup> C चिनेत्रा ।

<sup>4</sup> A वस्त्राभरणो ।

<sup>5</sup> AC •सक्तमलिकः ।

<sup>6</sup> AN नागा • ।

<sup>7</sup> A •रेख ।

<sup>8</sup> A •ध्येषणा ।

<sup>9</sup> AC •वज्रगन्धे ।

मन्त्रः ॐ<sup>१</sup> आः तां सुं मूं हं फट् फट् स्वाहा । ॐ  
सर्वतथागतसुललितनमितैर्नमामि भगवन्तं जः हुं वं होः  
प्रतीच्छ कुसुमाञ्जलिं नाथ होः इति वन्दनामन्त्रः ।  
ॐ मुः स्वाहा इति विसर्जनमन्त्रः । ॐ ख ख खाहि  
खाहि गृह्ण गृह्ण गृह्णन्तु सार्वभौतिका इमं बलिं  
स्वाहा इति बलिमन्त्रः । अथ पूजारम्भकाले एवमुच्चार्य  
चित्तं शोधनीयं यत् सर्वदुश्चरितेभ्यो विरतिं करोमि<sup>२</sup>,  
सर्वबुद्धबोधिसत्त्वशिक्षां शिक्षिष्ये, यावत् पूजाविधिं न  
समर्थयामि<sup>३</sup> । यद्येवं न क्रियते तदा रागजं द्वेषजं  
मोहजं कुशलमूलं स्यात् । इह सर्व एव सत्त्वा<sup>४</sup> रागद्वेष-  
मोहाशयाः । तथाहि रागजकुशलमूलेन नन्दोपनन्दौ  
नागराजानौ, द्वेषजेन<sup>५</sup> रावणः, मोहजेन वैश्रवणा  
यक्षा भूतः । इत्यतो रागद्वेषमोहादीन् परिहृत्य<sup>६</sup> चित्त-  
विशुद्ध्या करुणामयचित्तेन सर्वार्थेव दानादिकुशल-  
मूलानि कर्तव्यानि ।

॥ इति खसर्पणसाधनं समाप्तम् ॥

<sup>१</sup> A ॐ आं तां सुं मूं हं फट् स्वाहा ।

<sup>२</sup> A ०साधनान्तरम् ।

<sup>३</sup> A खाहिहि० ।

<sup>४</sup> A ०इरोधि ।

<sup>५</sup> A शिक्षे ।

<sup>६</sup> A समन्धयामि, N समन्धयामि ।

<sup>७</sup> A सर्वत्वाः ।

<sup>८</sup> A रागजु० ।

<sup>९</sup> A रागेण C रमणः ।

<sup>१०</sup> A चित्तशुद्ध्या ।

## 16.

नमः खसर्पणाय ।

प्रथमं तावन्मन्त्रौ सुखामनोपविष्टः स्वहृदि अकारेण  
 चन्द्रमण्डलं ततः ह्रीःकारं सितवर्णं तदुद्धृतमित-  
 रग्निभिरग्रतोऽम्बरे गुरुबुद्धबोधिमत्त्वान् पश्येत् । तान्  
 स्वहृद्बीजरग्निभिः सम्पूज्य पापदेशनादिकं कुर्यात् ।  
 ॐ शून्यताज्ञानवज्रस्वभावात्मकोऽहमिति अधिष्ठयेत् ।  
 आत्मानं शून्यतायां व्यवलोक्य पूर्वोक्तह्रीःकारेण स्फुरण-  
 संहरणक्रमेण लोकेश्वररूपमात्मानं भावयेत् सर्वार्ङ्ग-  
 सितवर्णं जटामुकुटमण्डितम् अमिताभकृतशेखरं सर्वा-  
 भरणभूषितं अर्द्धपर्यङ्किनं दक्षिणे वरदहस्तं वामे पद्मधरं  
 पद्मचन्द्रासनस्थम् । दक्षिणपार्श्वे आर्य्यवसुधारासुधनैः,  
 वामपार्श्वे भृकुटौहयग्रीवौ । भगवतः शिरसि चन्द्रे ॐ  
 कण्ठे आः हृदि हुं एवं विभावयेत् । ध्यानात् खिन्नो  
 योगी मन्त्रं जपेत् । तत्रायं मन्त्रः ॐ ह्रीः स्वाहा ।

॥ आर्य्यावलोकितेश्वरखसर्पणसाधनं समाप्तमिति ॥

17.

नमः सिंहनादाय ।

द्विभुजैकमुखं शुक्लं त्रिनेत्रं सिंहवाहनम् ।

सिंहनादमहं वन्दे सर्वव्याधिहरं गुरुम् ॥

आदौ तावन्मन्त्री मुखशौचादिकं कृत्वा मनोऽनुकूले  
स्थाने सुखासनोपविष्टः शुक्लअकारपरिणतं चन्द्रमण्डलं  
तदुपरि शुक्लह्रीःकारं हृदि पश्येत् । तद्रश्मिभिस्त्रैधातु-  
कमवभात्याकनिष्ठभुवनवर्त्तिनं सिंहनादं सर्वगुरुबुद्ध-  
बोधिसत्त्वानाकृष्य पुरत आकाशदेशे संस्थाप्य तदनु  
पुजापापदेशनादिकं कृत्वा चतुर्ब्रह्मविहारान् विभाव्य  
शून्यताज्ञानवज्रस्वभावाः सर्वधर्माः ॐ शून्यताज्ञान-  
वज्रस्वभावात्मकोऽहं इत्यनेन मन्त्रेण शून्यतामधितिष्ठेत् ।  
ततः प्रणिधानमनुस्मृत्य शुक्लपङ्कारपरिणतं कमलं  
तदुपरि शुक्लअकारपरिणतं चन्द्रमण्डलं तदुपरि शुक्ल-  
आःकारपरिणतं श्वेतमिहं तदुपरि शुक्लअङ्कारपरिणतं  
श्वेतपद्मं तद्वरटके शुक्लह्रीःकारं स्फुरद्रश्मिविसरं एतत्  
सर्वं परिणम्य सिंहनादरूपमात्मानं पश्येत् सर्वाङ्गशुक्लं  
द्विभुजं एकमुखं त्रिनेत्रं जटामुकुटधरं अमिताभालङ्कृत-  
शिरसं महाराजलीलया स्थितं सिंहामने व्याघ्रचर्माम्बर-  
धरं स्फुरत्यञ्चतयागतं असंस्तुतपञ्चचौरं अर्द्धचन्द्रा-  
लङ्कृतं वामहस्तस्थितशुक्लपद्मोपरि सितखड्गं तत्समीप-  
स्थितं शुक्लपद्मोपरि नानासुगन्धिकुसुमपरिपूर्णशुक्लकरोटकं

१ A ह्री

२ N ०मनुस्मृत्य, C ०मत्रस्मृत्य

३ A व्या० ।

४ A ०शिरः ।

५ A स्वभावात्मको ।

६ A omits कमलं...०परिणतं ।

७ N ॐकारः ।

८ N ०चन्द्राङ्कितं ।

दक्षिणे सितपद्मोपरि सितफणिवेष्टितं सितत्रिशूलदण्डं  
 एवंभूतं भगवन्तं ध्यात्वा ध्यानात् खिन्नो मन्त्री मन्त्रं  
 जपेत् । तत्रायं मन्त्रः ॐ आः सिंहनाद हुं फट्  
 स्वाहा । विधिरत्र प्रतिमाकृतेः पटगतस्य वा भगवतः  
 पुरतः प्रतिमण्डलमेकवारधारण्या । तत्रेयं धारणी—  
 नमो रत्नत्रयाय नम आर्यावलोकितेश्वराय बोधि-  
 मत्त्राय महामत्त्राय महाकारुणिकाय तद्यथा ॐ अकटे  
 विकटे निकटे कटंकटे करोटवीर्ये स्वाहा । अपतित-  
 गामयमभिमन्त्र्य अष्टौ मण्डलकान् कुर्यात् । प्रतिमण्डलं  
 त्रयोदश वारान् आवर्त्तयन् धारणीं प्रतिमण्डलामलित-  
 शेषगोमयं धारण्या सप्त वारानभिमन्त्र्य तेन व्याधिं  
 प्रलेपयेत् । सप्तमे दिवसे त्रयोदशे दिवसे एकविंशति-  
 तमे वा पञ्चानन्तर्यकारिणेऽपि सिध्यन्ति यदि न  
 सिध्यन्ति तदाऽहं पञ्चानन्तर्यकारौ स्याम् ।

॥ सिंहनादसाधनं समाप्तम् ।

विधाय साधनं धन्यं यदस्माभि शुभं मया ।

सिंहनादस्य नाथस्य निर्व्याधि स्यात् ततो जगत् ॥

। कृतिरियं पण्डितावधूतश्रीमदद्वयवज्रपादानाम् ॥

१ A ० प्रतिमाकृते ।

२ AC reads त्रिकटे after निकटे ।

३ A ० न्यारणी, N ० न्यारणी, C ० न्यारणा ।

४ A व्याधिं ।

५ A ० विंशतिद्वान्त० ।

६ AC सिध्यति ।

७ AC सिध्यति ।

८ A यदस्माभिः ।

18.

नमो लोकनाथाय ॥

पूर्ववत् क्रमयोगेन लोकनाथं शशिप्रभम् ।  
 ह्रीःकाराक्षर'संभूतं जटामुकुटमण्डितम् ॥  
 वज्रधर्म्मजटान्तःस्थं 'अशेषरोगनाशनम् ।  
 वरदं दक्षिणे हस्ते वामे पद्मधरं तथा ॥  
 ललिताक्षेपसंस्थं तु महासौम्यं प्रभास्वरम् ।  
 वरदोत्पलकरा सौम्या तारा दक्षिणतः स्थिता ॥  
 वन्दनादण्डहस्तस्तु 'हयग्रीवोऽय वामतः ।  
 रक्तवर्णो' महारौद्रो व्याघ्रचर्म्माम्बरप्रियः ॥  
 'तद्वरटकाष्ट'दले पद्मे मैत्रेयादिं [च] विन्यसेत् ।  
 मैत्रेयः पीतवर्णश्च नागपुष्पवरप्रदः ।  
 क्षितिगर्भः श्यामवर्णः कलशं चाभयं तथा ॥  
 वज्रपाणिश्च शुक्लाभो वज्रहस्तो वरप्रदः ।  
 खगर्भो' नभःश्यामाभो चिन्तामणिवरप्रदः ॥  
 मञ्जुघोषः कनकाभः खड्गपुस्तकधारकः(रिणः) ।  
 गगनगञ्जो' रक्तवर्णो नीलोत्पलवरप्रदः ॥

<sup>1</sup> A ह्रीःकारक्षसं० ।

<sup>2</sup> AC अशेषारागनागरं ।

<sup>3</sup> A वलदालङ्कारा, B वरदोत्पला ।

<sup>4</sup> C ०ग्रोवोऽर्थ० ।

<sup>5</sup> C रक्तवर्णो ।

<sup>6</sup> The passages from तद्वरटकाष्टदले.....मखलस्थानुसारतः cannot be found in any other recension except A.

<sup>7</sup> MS तदाख्याष्टदले ।

<sup>8</sup> MS नश्यामाभो ।

<sup>9</sup> MS गगनगजा ।

विष्कम्भौ तु क्षारवर्णौ रत्नोत्तमवरप्रदः ।  
 समन्तभद्रः पीताम्भो रत्नोत्पलवरप्रदः ॥  
 धूपादिचतुर्देवौ च वज्राङ्कुश्यादिद्वारगाः ।  
 वर्त्तायुधे यथापूर्वं मण्डलस्यानुसारतः ॥  
 एवंविधैः समायुक्तं लोकनाथं प्रभावयेत् ।  
 सर्वलेशमलातीतो भवेत् पूर्णमनोरथः ॥

अत्र मन्त्रः ॐ ह्रीः स्वाहा ।

॥ इति लोकनाथसाधनं समाप्तम् ॥

19.

लो०बीजात् सर्वं पूर्ववद् विधाय शुद्धिपर्यन्तं ततो  
 लो० परिणम्य लोकनाथं चन्द्रप्रभं सर्वाभरणोज्ज्वलं  
 जटामुकुटिनं पद्मचन्द्रोपरि पर्यङ्किनं वामे पद्मधरं दक्षिणे  
 वरदं चिन्तयेत् । समयमुद्रा । मुष्टिद्वयं बद्ध्वा मध्याङ्गुल्यौ  
 पद्मसंकोचाकारेण योजयेत् । ॐ मणिपद्मे हुँ मन्त्रं  
 जपेत् ।

॥ लोकेश्वरसाधनं समाप्तम् ॥

<sup>1</sup> MS वज्रोङ्कुश्यादि० ।

<sup>2</sup> AC लो० ।

<sup>3</sup> AC लो० ।

<sup>4</sup> A •संकोचाकारा० ।

20.

नमः सिंहनादाय ।

प्रथमं मुखशौचादिकं कृत्वा सुखासनस्थो योगी स्वहृदि  
स्वर्यमण्डले आःकारं दृष्ट्वा पुरतो गुरुबुद्धादीनानीय पाप-  
देशनादिकं कुर्यात् । ततः श्रान्यतामामुखीकृत्याधिष्ठाय  
च प्रणिधिमनुस्मरेत् । ततः 'अकारपरिणतं' चन्द्रं तस्यो-  
परि ॐकारपरिणतं रक्तपद्मं तदुपरि आःकारपरिणतं  
श्वेतसिंहं तस्योपरि चन्द्रे ह्रीःकारसम्भवं सिंहनादभट्टारकं  
श्वेतं जटामकुटिनं त्रिनेत्रं द्विभुजं तपस्विवेशधरं महा-  
राजलीलया स्थितं वामहस्तादुत्थितपद्मोपरि ज्वलदूर्द्ध्वखण्डं  
दक्षिणे सितचिशूलं सितफणिवेष्टितं वामे नानासुगन्धि-  
पुष्पैः पूर्णं श्वेतकपालं अमिताभमुकुटिनं स्फुरत्पञ्चतथा-  
गतं महानिर्माणरूपिणं ध्यायात् । जपमन्त्रः ॐ आः ह्रीः  
सिंहनाद हुँ फट् ।

॥ इति सिंहनादसाधनम् ॥

<sup>1</sup> A आकारः ।

<sup>2</sup> A has ऊँकारं तत्परिणतं after this.

<sup>3</sup> AC स्फुरवेत् ।



## 21.

नमो रत्नत्रयाय ।

नम आर्यावलोकितेश्वराय बोधिसत्त्वाय महासत्त्वाय  
महाकारुणिकाय तद्यथा ॐ अकटे विकटे निकटे  
कटंकटे करोटे करोटवीर्ये स्वाहा । एषा भगवत आर्या-  
वलोकितेश्वरस्य पुरतः प्रत्यूषे अपतितगोमयेनाष्टौ  
मण्डलकान् कृत्वा प्रतिमण्डलं त्रयोदश वारानुच्चारयि-  
तव्या । ततः सप्त वारान् गोमयशेषमभिमन्त्र्य व्याधिमुप-  
लेपयेत् सर्व्वव्याधीनुपशमयति । यदि सप्तमे दिवसे  
त्रयोदशे वा एकविंशतितमे वा दिवसे पञ्चानन्तर्य्य-  
कारिणोऽपि न सिध्यन्ति तदा अहं पञ्चानन्तर्य्यकारी  
स्यामिति ।

॥ सिंहनादानाम धारणी समाप्ता ॥

<sup>1</sup> वा omitted in AN.

<sup>2</sup> A सिध्यति ।

<sup>3</sup> अहं dropped in AN.

22.

‘नमः सिंहनादाय ।

प्रथमं तावन्मन्त्री मुखशौचादिकं कृत्वा मृदुविष्टरे  
उपविश्य सुखासनस्थः स्वहृदि चन्द्रमण्डले सितह्रीःकारं  
दृष्ट्वा तद्रश्मिसमाकृष्टान् पुरतो गुरुबुद्धबोधिसत्त्वान्  
ध्यायात् । तदनु पूजापापदेशनादिकं कृत्वा शून्यतां विभाव्य  
ॐ शून्यताज्ञानवज्रस्वभावात्मकोऽहं इत्यनेनाधितिष्ठेत् ।  
ततो भूटिति पङ्कारपरिणतं रक्तपद्मं तदुपरि सिंकार-  
परिणतं श्वेतसिंहं तस्योपरि चन्द्रे ह्रीःकारसम्भवं सिंह-  
नादलोकेश्वररूपमात्मानं ध्यायात् शुक्लममिताभजटा-  
मुकुटिनं त्रिनेत्रं द्विभुजं तपस्विवेशधरं महाराजलीलया  
स्थितं वामहस्तादुत्थितपद्मोपरि ज्वलत्खड्गं दक्षिणे सित-  
त्रिशूलं सितफणिवेष्टितं वामे नानासुगन्धिपुष्पैः पूर्णं  
श्वेतकपालं स्फुरत्यञ्चतथागतं महानिर्माणरूपिणं ध्यायात्  
इति । जपमन्त्रः ॐ आः ह्रीः सिंहनाद हुँ फट् ।

॥ सिंहनादसाधनं समाप्तम् ॥

This *Namaskāra* is only to be found in Ab.

मृदुविष्टरे उपविश्य not to be found in ANC.

Instead of the *Mantra* ॐ शून्यता etc. Ab has सभाव-  
मुद्राः सर्वधर्माः सभावमुद्रोऽहं ।

Ab पश्चात् ।

<sup>6</sup> A तदुपरिणतं ।

A •दुत्थितपरि ।

<sup>7</sup> Ab •तथागताः ।

Ab रूपं, C रूपितां ।

<sup>8</sup> Ab adds साहा after फट् ।

This Colophon is not to be found in any other MS  
except Ab.

23.

तदनन्तरं धारणी भवति । नमो रत्नत्रयाय नम  
 आर्यावलोकितेश्वराय बोधिसत्त्वाय महासत्त्वाय महा-  
 कारुणिकाय तद्यथा ॐ अकटे विकटे निकटे कटंकटे  
 करोटे करोटवीर्ये स्वाहा । अयं 'मन्त्रोपचारः भगवतो-  
 ऽग्रतः प्रत्यूषे अपतितगोमयेनाष्टौ मण्डलकान् कृत्वा  
 प्रतिमण्डलके चयोदश वारानुच्चारयेत् । गोमयशेषं  
 सप्ताभिमन्त्र्य व्याधिमुपलेपयेत् सर्व्वव्याधीनुपशमयति ।  
 यदि सप्तमे दिवसे चयोदशे दिवसे 'एकविंशतितमे वा  
 दिवसे पञ्चानन्तर्यकारिणोऽपि न सिध्यत्ययं तदाऽहमेव  
 पञ्चानन्तर्यकारौ भविष्यामि ।

॥ सिंहनादधारणी समाप्ता ॥

24.

नमः खसर्पणाय ।

नत्वा खसर्पणं नाथं नाथभूतं च दुःखिनाम् ।

संक्षिप्तात् विस्तरं किञ्चित् साधनं तस्य लिख्यते ॥

प्रथमं तावन्मन्त्रौ पाणिपादादिकं वारिणा प्रक्षाल्य  
 परमशुचिर्भूत्वा विजनगिरिगुहायां स्थाने शुचौ वा क्वचित्  
 चित्तानुकूले मृदुविष्टरामलोपविष्टः स्वहृदि प्रथमस्वर-  
 परिणतं निर्दोषदोषाकरमण्डलमालोक्य चेतसा तन्मध्ये

1 C अन्त्रोप० ।

2 Ab ० मण्डले ।

3 A व्याधिमूलोपलेपयेत् ।

4 AC ० विंशतिमे ।

शरदिन्दुगतं<sup>१</sup> किरणावलीप्रोज्ज्वलं ह्रीःकारबीजं पश्येत् ।  
ततोऽपि ह्रीःकारबीजात् निःसृत्य जगन्मोहतमस्तोमध्वंस-  
'कारिभिरङ्कुशाकारैर्भरौचिविसरैर्दशसु दिक्षु ये चामन्त-  
लोकधातवः अवतिष्ठन्ते तान् सर्वान् प्रकाशय तच्च  
स्थिता अप्यसंख्येया अप्रमेयाश्च गुरुबुद्धबोधिसत्त्वान् नभो-  
देशे चाकृष्य संस्थाप्यन्ते । पश्चात् तेषां नभोदेश-  
वर्त्तिनां<sup>२</sup> परमकारुणिकानां गुरुबुद्धबोधिसत्त्वानां पुष्पधूप-  
दीपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णचौवरच्छत्रध्वजघण्टापताकादि-  
भिरतिशयवतीं पूजां विधाय पापदेशनां कुर्यात् ।  
यत्किञ्चित् अस्यां जातावन्यासु वा जातिष्ठनादिनिधने  
जातिमंसारे संसरता मया पापकं कर्म कायेन वाचा  
मनसापि कृतं कारितं क्रियमाणमनुमोदितं तत्सर्व्वं<sup>३</sup>  
'भगवतां चैलोक्यमहोत्सवानां गुरुबुद्धबोधिसत्त्वानां पुरतः  
प्रतिदेशयामीत्यनेन विधिना प्रदेश्य<sup>४</sup> पुनरकरणसंवरं  
प्रतिपृच्छ पुण्यानुमोदनां कुर्यात् । संबुद्धप्रत्येक<sup>५</sup> आवक-  
बुद्धानां तत्सुतानामपि बोधिसत्त्वानां सत्त्वानामपि  
चैलोक्तोदरवर्त्तिनां यदेव कुशलं तत्सर्व्वं अनुमोदयामीति ।  
तदनु रत्नत्रयशरणगमनम् । बुद्धं शरणं गच्छामि द्विपदाना-  
मग्न्यम्, धर्मशरणं गच्छामि विरागाणामग्न्यम्, सङ्गशरणं

<sup>१</sup> C शरदिन्दुगतं ।

<sup>२</sup> AC ह्रीःकारं ।

<sup>३</sup> AC जनम्भो ।

<sup>४</sup> AC भोम ।

<sup>५</sup> AC यन्त्रम् ।

<sup>६</sup> C दत्ति ।

<sup>७</sup> NA omits यत्किञ्चित् .....पुण्यानुमोदनां कुर्यात् ।

<sup>८</sup> A सजातिष्ठरादि ।

<sup>९</sup> C भगवतो ।

<sup>१०</sup> A प्रतिदेश्य ।

<sup>११</sup> A पुनररक्ष ।

<sup>१२</sup> A आकाशां ।

गच्छामि 'गणानामग्र्यमिति । 'पञ्चात्मार्गाश्रयणम् । मार्गः  
सम्बुद्धोक्तः स चाश्रयणीयो मया नान्य इति । तदनन्तर-  
मध्येषणां कुर्यात् । सत्त्वार्थमासंसारं कुर्वन्तु भगवन्तः'  
संबुद्धास्तत्सुता अपि महाबोधिसत्त्वास्तिष्ठन्तु मामा' परि-  
निर्व्वाणादिति' । तदनु याचनां तथाविधां निरुत्तरधर्म-  
देशनां भगवन्तस्तथागतां देशयन्तु यथा त्वरितमेव सत्त्वाः  
संसारागाधसागरं तरन्तीति । तदनु याचनानन्तरं पुण्य-  
परिणामनां कुर्यात् । सप्तविधानुत्तरपूजया यदेव कुशल-  
मुत्पन्नं तदेव 'संबोधये परिणामयामीति । अथवा समा-  
सतः सप्तविधानुत्तरपूजाद्वचकान् श्लोकानमून् पठेत्—

कायेन वाचा मनसा कृतं यत्  
पापं जिनानां पुरतो दिशामि ।  
लोकत्रयाणां कुशलं तु सर्व्वं  
नित्यं प्रमोदादनुमोदयामि ॥  
रत्नत्रयं यामि सदाहमत्र  
मार्गं जिनोक्तं शरणं "अये च ।  
सत्त्वार्थमत्रापि कुर्व्वन्तु बुद्धाः  
सुताश्च तेषां सततं "भवस्य ॥

<sup>1</sup> A गणना० ।

<sup>2</sup> A पञ्चात्मार्गाश्रयणां ।

<sup>3</sup> A मध्येषणां ।

<sup>4</sup> भगवन्तः omitted in ANA.

<sup>5</sup> A मापरि०, NA महापरि०, C मां परि० ।

<sup>6</sup> A निर्व्वान्निति, C निर्व्वान्निषिति ।

<sup>7</sup> A •स्तथागत० ।

<sup>8</sup> A देशायं ।

<sup>9</sup> A संबोधिं ।

<sup>10</sup> A अये, C श्वये ।

<sup>11</sup> C वस्य ।

तिष्ठन्तु यावत् स्थितिरेव तावत्  
 निर्व्वान्तु मां ते पितरः प्रजानाम् ।  
 संदेशनां ते ननु तादृशीं वा  
 धर्मस्य कुर्व्वन्तु महाप्रभावाः ॥  
 संसारसिन्धोः सहसापि सत्त्वाः  
 पारं यथा यान्ति सुखं प्रभृतम् ।  
 पुण्यं प्रभृतं यदिहापि सर्व्वं  
 संबोधये तत् परिणामयामि ॥  
 जिनेभ्यस्तत्सुतेभ्यश्च गुरुभ्यो जगतामहम् ।  
 आत्मानं सर्व्वभावेन निर्य्यातयामि सर्व्वदा ॥

इत्यमौभिः सप्तविधां पूजां विधाय ॐ आः हुँ मुरिति  
 विसर्ज्जयेत् । तदनन्तरमप्रमाणानि चत्वारि मैत्रीकरुणा-  
 मुदितोपेक्षाणि वक्ष्यमाणक्रमेण ध्यायात् । तत्रेयं मैत्री  
 सर्व्वसत्त्वेषु अतिशयितहिताकपुत्रकस्नेहलक्षणा । करुणा तु  
 कौटुशी ! अगाधापारसंसारसागरमध्ये पतितानन्तसत्त्व-  
 धातून् समुद्धरामीत्यध्याशयः । मुदिता पुनः कौटुशी ?  
 धातुत्रयावस्थितानां सत्त्वानां यानि सुचरितानि तेषु  
 तद्भोगैश्वर्यादिषु हृष्टचित्तता । केयमुपेक्षा ? प्रतिघानु-  
 नयनिबन्धनमपहाय हिताहितेषु सत्त्वेषु परम<sup>१</sup>हिता-  
 चरणं चतुःप्रमाणभावनानन्तरं सर्व्वधर्मप्रकृतिपरिशुद्धता<sup>२</sup>

<sup>१</sup> AC • यक्षामि ।

<sup>२</sup> Nb लक्ष्यमानः ।

<sup>३</sup> A • सत्त्वैरतिशयितः ।

<sup>४</sup> ANb • पुत्रकेशः ।

<sup>५</sup> AC • संसारसारसागरः ।

<sup>६</sup> A यानिसुचितानि ।

<sup>७</sup> A omits तद्भोगैश्वर्यादिषु ।

<sup>८</sup> A हृष्टचित्तता ।

<sup>९</sup> ANb प्रतिघातनमनिः ।

<sup>१०</sup> A • हितावरणां ।

<sup>११</sup> A omits तां...चक्षमपि ।

चिन्तयेत् । सर्व्व एवामौ धर्म्माः प्रकृत्या स्वरूपेण परि-  
 शुद्धाः अहमपि प्रकृतिपरिशुद्ध इत्यादिकमामुखयेत् ।  
 इमामेव सर्व्वधर्म्मप्रकृतिपरिशुद्धतां ॐ स्वभावशुद्धाः  
 सर्व्वधर्म्माः स्वभावशुद्धोऽहमित्यनेन दृढीकुर्यात् । न च  
 प्रकृतिपरिशुद्धे<sup>१</sup> सर्व्वधर्म्मे<sup>२</sup> सद्यो मुक्तिप्रसङ्गो दुर्व्वारः  
 स्यात् । सत्यं परमयं प्रसङ्गोऽसङ्गत एव । कुतोऽसङ्गतः ?  
 संसारहेतुकरागादिमलशवलत्वात् सर्व्वधर्म्माणाम् । कथं  
 पुनः तदपगमः स्यात् ? विशिष्टमार्गभावनया । तथा  
 स निरुद्धते । अत एवाह भगवान् निरोधः साक्षात्  
 कर्त्तव्य इति । तस्मात् प्रकृतिपरिशुद्धाः सर्व्वधर्म्मा इत्यादि  
 वचनमुपपन्नमेव इत्यलं बहुभाषितया । सर्व्वधर्म्मप्रकृति-  
 परिशुद्धतामामुखौकृत्य सर्व्वधर्म्मशून्यतां ध्यायात् । तत्रेयं  
 शून्यता मनोमात्रमेवेदं तेन तेनाकारेण प्रकाशात्मकं  
 प्रतिभासते यथा स्वप्ने नास्ति मनसो बाह्यं<sup>३</sup> मनो-  
 ग्राह्यं<sup>४</sup> ग्राह्याभावात् । ग्राहकमपि मनो नास्ति । ततश्च  
 मनःस्वरूपाः सर्व्वधर्म्माः । तेषां ग्राह्यग्राहकादिसकल-  
<sup>१०</sup>कल्पनाप्रपञ्चशून्यतातत्त्वं परमार्थ इति यावत् । अयमर्थ  
 अद्वैतप्रकाशमात्रात्मकं सच्चराचरं जगदिति चिन्तनीयम् ।  
 इमामेव शून्यतां ॐ शून्यताज्ञानवज्रस्वभावात्मकोऽहं  
 इत्यमुना मन्त्रेणाधितिष्ठेत् । तदनु कलङ्काङ्गनिर्मुक्त-

<sup>१</sup> ANb परिशुद्धिम् ।

<sup>२</sup> A तदुपगमः ।

<sup>३</sup> ANb बाह्यं ।

<sup>४</sup> A आद्या ।

<sup>५</sup> A आद्यः ।

<sup>६</sup> ANb सर्व्वधर्म्मे ।

<sup>७</sup> A प्रकाशात्मकं ।

<sup>८</sup> A आद्यं ।

<sup>९</sup> A •खङ्कयाः ।

<sup>१०</sup> A सकलम् ।

क्षपाकरमण्डलारुढं<sup>१</sup> शुभाति<sup>२</sup> शुभं श्रौःकारबीजं भगवन्तं  
 श्रीमत्खसर्पणलोकेश्वरं शरदं<sup>३</sup> मलहरिणाङ्गमण्डलशतो-  
 दयातिशुद्धदेहं परमशृङ्गारोज्ज्वलरमणीयमूर्तिं नाना-  
 रत्नाद्याभरणविराजितं विग्रहं जटामकुटधारिणं विकसित-  
 पुण्डरीकलोचनं भगवदमिताभजिनरत्नविशोभितशिरोदेशं  
 हेमं<sup>४</sup> वालुकासलिलक्षालितावदाताम्बरावृतशरीरं शकट-  
 चक्रं<sup>५</sup> प्रमाणमतिकमनोयसिताम्भोरुहोपरि स्थितं निष्कलङ्क-  
 विधुमण्डलासनस्थं अर्द्धपर्यङ्किनं सव्यकरेण वरदं अव-  
 सथ्येन<sup>६</sup> विकसितमनोहारिसितारविन्दधरं स्वभूतं भगवन्तं  
 निष्पाद्य तद्रूपमात्मानं विभावयेत् । भगवतो दक्षिणपार्श्वे  
 चार्थतारा-सुधनौ वामपार्श्वे च भृकुटी-हयग्रीवौ चिन्त-  
 नौयाविति । शिरसि निष्कलङ्केन्दुमण्डलोपरि ॐकारम्,  
 तदनु कण्ठे विमलसोममण्डलोपरि आःकारम्, हृदये  
 त्वमलकुमुदबन्धुमण्डलोपरि हुंकारं पश्येत् । तदनेन क्रमेण  
 यावदिच्छति तावद् भावयेत् । तदनन्तरमस्यैव समयसत्त्व-  
 रूपस्य भगवतो लोकनाथरूपस्य<sup>७</sup> हृदिस्थं कलङ्काङ्कवि-  
 विक्तशशिमण्डलोपरि स्थितकार्तिकेन्दुकुन्दसन्निभश्रौःकार-  
 बीजविनिर्गतापर्यन्तरश्मिविसरैस्त्रैलोक्याज्ञाना<sup>८</sup> न्यकारा-

<sup>१</sup> A वद्यत् Nb रुडा ।

<sup>२</sup> A शुभातिशुभ्यत्, Nb शुभातिशुभा

<sup>३</sup> A शरदसहरि० ।

<sup>४</sup> A ०विराजिविग्रहं ।

<sup>५</sup> A drops ० गं.....०रुहोपरि ।

<sup>६</sup> C हिम० ।

<sup>७</sup> Nb ०वालुकाशनिक्षालि० ।

<sup>८</sup> Nb ०दातां वरा० ।

<sup>९</sup> Nb शतचक्र० ।

<sup>१०</sup> वरदं अवसथ्येन dropped in A.

<sup>११</sup> A ०नाथस्य ।

<sup>१२</sup> C reads कमलं after हृदिस्थ० ।

<sup>१३</sup> C omits ०न्यकारापहारिभिः ।



पहारिभिर्गत्वा अनादिसंसिद्धो भगवान् ज्ञानसत्त्वरूपः  
 सुदूराद् द्यौपदेशानौयते । समानीय 'तमेव भगवन्तं'  
 पुरतो नभःप्रदेशे च संस्थाप्य नानारत्नखचितचामौकरादि-  
 भाजनावस्थितसुगन्धोदकेन सुरभिक्षुसुमेन च तस्यैवानौत-  
 ज्ञानसत्त्वरूपस्य भगवतो<sup>१</sup> लोकनाथस्य चरणार्घं दत्त्वा तदनु  
 दिव्यपुष्पधूपदौपनैवेद्यगन्धमाल्यविलेपनचूर्णचौवरच्छत्रध्व-  
 जघण्टा पताकादिभिर्बाह्यगुह्यपूजानिवहैर्नानाप्रकारैस्त-  
 मेव भगवन्तं ज्ञानसत्त्वात्मकमर्चयेत् । पुनः पुनरभ्यर्च्य  
 स्तुत्वा च जः हुं वं होः इत्यनेनाक्षरचतुष्टयेन मुद्रां दर्शयेत् ।  
 किञ्चिदुच्छ्रितं संपुटाञ्जलिं कृत्वा मध्यमे सूत्रचौकुर्यात्,  
 शेषाश्चाङ्गुल्यः किञ्चित् सङ्कोच्य सम्मुखमसंस्निष्टा धार-  
 येत्, अङ्गुष्ठौ तर्जनीद्वयसमौपे स्थापयेदिति विकसित-  
 कमलमुद्रेयम् । अनया मुद्रया तमेवानौतं भगवन्तं ज्ञान-  
 सत्त्वलक्षणं परितोष्यापि समयसत्त्वरूपे भगवत्यन्तर्भाव्य  
 ॐ आः हुं इत्यनेनानयोरद्वैतमधिमुञ्चेत् । तदनन्तरं  
 कलङ्कपटलनिर्मुक्तं<sup>२</sup> शुभ्रांशुमण्डलमध्यावलौनां अनौ-  
 षधीशमण्डलशतकरनिकरोज्ज्वलह्रीःकारबीजविनिर्गता  
 असंख्येया अप्रमेयाश्च भगवतः श्रीखमर्पणलोकेश्वरभट्टा-  
 रकदश<sup>३</sup> दिग्बर्त्तिनोऽनेकलोकधातून् अवभास्य तत्र स्थिता-

<sup>१</sup> C omits गत्वा.....ज्ञान० ।

<sup>२</sup> ANb सुदूरादिपं देशा० ।

<sup>४</sup> A ० दानोय ।

<sup>५</sup> समानीय omitted in A.

<sup>६</sup> A भवन्तं ।

<sup>७</sup> A ० सत्त्वस्य ।

<sup>८</sup> ध्वज dropped in A.

<sup>९</sup> A ० दुच्छ्रितं, Na ० दुच्छ्रितं, C ० दुच्छ्रितं ।

<sup>१०</sup> A भाः ।

<sup>११</sup> A ० मुतांशु० ।

<sup>१२</sup> ANb ० कादशे० ।

नामपि सत्त्वानां स्वर्णमाणिक्यमुक्ताराजपटप्रवाल-  
वैडूर्येन्द्रनीलादिरत्नवर्षणेन दारिद्र्यादिदुःखमपहरन्ति ।  
निरुत्तरक्षणिकनैरात्म्यादिधर्मदेशनायाः पौयूषधारा-  
प्रबन्धेन तान् सन्तर्पयन्ति । पुनः पुनरनवरतं नानाप्रकारं  
परार्थं कृत्वा जगदपि भगवल्लोकेश्वररूपेण निष्पाद्य तच्चापि  
हिमार्चिमण्डलमध्यवर्तिनि स्फटिकमणिकिरणसङ्काश-  
ह्रीःकारबीजे त एव भगवन्तः समागत्यान्तर्भवन्तीत्येव-  
मादिस्फुरणसंहरणक्रमेण यावत् खेदो न जायते तावद्  
भावयेत् । तच्चापि भावनाखिन्नो मन्त्रं जपेत् । तच्चायं  
मन्त्रः ॐ ह्रीः स्वाहा । मन्त्रोऽयं भगवतो लोकनाथस्य  
हृदयम् । असाधारणप्रभाव एवासौ मन्त्रराजः सर्वैरेव  
जिनवरैरभ्यर्चितः सत्कृतो नमस्कृतश्चेति । समाधेरुत्थितो  
जगल्लोकेश्वररूपं वीक्ष्य तद्दृक्कारेण यथेष्टं विहरेत् इति ।  
प्रायोऽनेन विधिना भगवन्तं चिन्तयेत् खड्गाञ्जनादि-  
प्रमुखसकला महामिद्धयः समागत्य पादयोः पतन्ति,  
किं पुनः क्षुद्रसिद्धयः ! अपि तु ताश्च नितरामेव । ये  
विजनवनश्मशानगिरिगुहासौना भगवन्तं भावयन्ति ते  
च अचिरादेव नियतमत्रभगवन्तं पश्यन्ति । स्वयमेव  
भगवांस्तेषां आश्वासप्रश्नासादिकं दद्यात् । यातुं किं बहु-

<sup>१</sup> AC • राजपट • ।

<sup>२</sup> A पुनरनवरत, Nb भरजवत ।

<sup>३</sup> A मार्चि • ।

<sup>४</sup> A भावनात् ।

<sup>५</sup> Nb वध्यन्त • ।

<sup>६</sup> AC • प्रख • ।

<sup>७</sup> ANb • वर • ।

<sup>८</sup> A आश्वासादिकं ।

<sup>९</sup> ANb यावत् ।

वचनीयं परमातिदुर्लभं बुद्धत्वं अपि तेषां पाणितलाव-  
लीनवदरकफलमिवावतिष्ठति इति ।

॥ किञ्चिद् विस्तरं श्रीखसर्पणलोकेश्वरसाधनं समाप्तम् ।

श्रीखसर्पणनाथस्य कृत्वा साधनमुत्तमम् ।

यत् पुण्यमर्जितं तेन यातु लोकः पुरं मुनेः ॥

। कृतिः स्थविरानुपमरक्षितानाम् ॥

## 25.

सिंहनादमहं वन्दे सर्वव्याधिहरं गुरुम् ।

भावनायोगमात्रेण मुच्यते सर्वकिल्बिषात् ॥

प्रथमं तावत् मुखशौचादिकं कृत्वा शुचिवस्त्रप्राप्तः  
पवित्रभूमौ सुखासनोपविष्टः स्वहृदि चन्द्रे ज्ञीःकारं  
विभाव्य तेन रश्मिनाकृष्य सर्वतयागतान् पूजयित्वा  
पापदेशनादिकं कुर्यात् । ततो मैत्रीकरुणामुदितोपेक्षां च  
विभाव्य स्वभावशुद्धमन्त्रोच्चारणपूर्वकं श्रान्यतां भाव-  
येत् ॐ स्वभावशुद्धाः सर्वधर्माः स्वभावशुद्धोऽहं ॐ  
श्रान्यताज्ञानवज्रस्वभावात्मकोऽहं इति । एतदनन्तरं प्रति-  
भासमाचकं स्वकायमवलोक्य रक्तरूपं परिणतं रक्ताष्ट-

१ A किञ्चनगोचं ।

२ ANb ०मिव तिष्ठति ।

३ A चतुर्विभाव ।

४ C ०रिषः ।

५ बुद्धत्वं dropped in A.

६ N ०किञ्चिदेः ।

७ A तद्वत् ।

दक्षपद्मोपरि ह्रीःकारपरिणामेन श्वेतसिंहं तस्योपरि पृष्ठ-  
चन्द्रे ह्रीःकारं सरश्मिकं तेनैवाकृष्य सर्वतथागतप्रवेशे-  
नात्मानं सिंहनादं लोकेश्वररूपं भावयेत् श्वेतवर्णं चिनेचं  
जटामुकुटिनं निर्भूषणं व्याघ्रचर्मप्रावृतं सिंहासनस्थं महा-  
राजलीलं चन्द्रासनं चन्द्रप्रभं भावयेत् । दक्षिणे सित-  
फणिवेष्टितं विश्रूलं श्वेतं, वामे नानासुगन्धिकुसुमपरि-  
पूरितपद्मभाजनं, वामहस्तादुत्थपद्मोपरि ज्वलत्खण्डं,  
स्वकाये पञ्चतथागतं स्फुरन्तं पश्येत् । ततो हृद्दीजेनाकृष्य  
ज्ञानसत्त्वं प्रवेशयित्वा तथागतान् स्फार्याभिषिञ्चेदात्मानं  
मौलावमिताभमुद्रणं चिन्तयेत् । ततो मन्त्रं जपेत्  
देवतामूर्तिना । तत्रायं मन्त्रः ॐ आः ह्रीः सिंहनाद  
हूँ फट् स्वाहा । तदनु सुगन्धादिमण्डलं कृत्वा पूजार्थं  
पुष्पादिकं ढौकयित्वा अर्चयेत् । पुनर्म्मालामन्त्रं जपेत् ।  
ॐ नमो रत्नचयाय नम आर्यावलोकितेश्वराय बोधि-  
सत्त्वाय महासत्त्वाय महाकारुणिकाय । तद्यथा ॐ  
अकटे विकटे निकटे कटक्कटे करोटे करोटवीर्ये स्वाहा ।  
अनेन मन्त्रेण मण्डलमृत्तिकां गृहीत्वा एकविंशतिवारान्  
आवर्त्य व्याधिं प्रलेप्य स्वस्थो भवति ।

॥ इति सिंहनादलोकेश्वरसाधनं समाप्तम् ॥

१ C विभूषणं ।

२ चन्द्रासनं dropped in A.

३ N •दुपस्थितं ।

४ A व्याघ्रा • ।

५ A ढौकयित्वा ।

६ A adds कटके and N विकटे after निकटे ।

७ A आर्णवम् ।

८ N omits इति and समाप्तं in the Colophon.

## 26.

प्रथमं तावत् मन्त्रौ सुखासनोपविष्टः स्वहृदि पँकार-  
परिणताष्टदलकमलस्योपरि 'अकारपरिणामेन चन्द्र-  
मण्डलं तस्योपरि ह्रीःकारं रश्मिकं दृष्ट्वा तेन रश्मिना-  
कृष्याकनिष्ठभुवनवर्त्तिलोकेश्वरं पुरतो नभःस्थलं दृष्ट्वा  
पापदेशनादिकं कुर्यात् । तद्यथा पापदेशना, पुण्यानु-  
मोदना, पुण्यपरिणामना, विशरणगमनं, आत्म-  
भावनिर्यातना, अधोषणा, बोधिचित्तोत्पादनं कृत्वा  
चतुर्ब्रह्मविहारवान् भावयेत्— मैत्रौकरुणामुदितोपेक्षाः ।  
ततः शून्यतां भावयेत् ॐ शून्यताज्ञानवज्रस्वभावात्म-  
कोऽहम् । प्रतिभासमात्रं स्वकायं व्यवलोक्य हृदि मध्ये  
पँकारजाष्टदलपद्मस्योपरि अकारेण चन्द्रमण्डलं तस्यो-  
परि रक्तह्रीःकाररश्मिनाकृष्टसर्वतथागतप्रवेशेनात्मानं  
लोकेश्वररूपं विभावयेत् । शुक्लवर्णं जटामुकुटिनं दक्षिण-  
हस्तवरदं तदितरशुभ्रपद्महस्तं अर्द्धपर्यङ्किनं सर्वालङ्कार-  
भूषितं अमिताभमकुटिनं द्वाचिंशलक्षणधरं अशीत्यनु-  
व्यञ्जनं चन्द्रासनं चन्द्रप्रभमात्मानं विभावयेत् । ततो  
दक्षिणे आर्यतारासुधनौ, वामे भृकुटीहयग्रीवौ, पूर्वे  
वैरोचनः, दक्षिणे रत्नसम्भवः, पश्चिमे अमिताभः, उत्तरे  
अमोघसिद्धिः, आग्नेय्यां लोचना, नैऋत्यां मामकी,

1 A omits अकारपरि० ।

2 A adds तेन रश्मिना after प्रतिभासमात्रं ।

3 A स्वकाये ।

4 A पं रजा० ।

5 A अकार० ।

6 C यमहन् ।

वायव्यां पाण्डुरा, गेशान्यां वज्रधात्वौ श्वरी । ततो हृद्-  
बौजरश्मिनाकृष्य ज्ञानमत्त्वं प्रवेशयेत् । चक्षुराद्यधिष्ठानं  
कायवाक्चित्ताधिष्ठानं कृत्वा अभिषेकं प्रार्थयेत् ।

यथाहि जातमात्रेण स्नापिताः सर्वतथागताः ।

तथाहं स्नापयिष्यामि शुद्धं दिव्येन वारिणा ॥

ॐ सर्वतथागताभिषेकममयश्रिये हुं फट् स्वाहा ।  
लोचनादिदशदेवतां संस्कार्य पूजास्तुतिं कृत्वा मन्त्रमा-  
जपेत् । तत्रायं मन्त्रः ॐ ह्रीः स्वाहा ।

॥ खमर्पणसाधनं समाप्तम् ॥

27.

॥ मां हालाहलाय ॥

पूर्ववच्छृण्वतापर्यन्तं भावयित्वा—

ह्रीःकारबीजनिष्पन्नं हालाहलं महाकृपम् ।

चिनेचं चिमुखं चैव जटामकुटमण्डितम् ॥

प्रथमास्यं मितं नीलदक्षिणं वामलोहितम् ।

शशाङ्कार्द्धधरं मूर्ध्नि कपालकृतशेखरम् ॥

जटान्तःस्थजिनं सम्यक् सर्वभिरणभृषितम् ।

मितारविन्दिनिर्भासं शृङ्गाररममुन्दरम् ॥

AC ० धाते ०

A adds न् after शुद्धं

A माश्रये :

A शशाङ्कार्द्ध ०

A यथाभि ।

A has आः ऊं after ॐ ।

A संस्थार्थः ।

षड्भुजं स्मेरवक्त्रं च व्याघ्रचर्माम्बरप्रियम् ॥  
 वरदं दक्षिणे पाणौ द्वितीये चाक्षमालिकम्<sup>१</sup> ।  
 तृतीये शरनर्त्तनं च वामे चापधरं<sup>२</sup> तथा ।  
 द्वितीये सितपद्मं च तृतीये स्तनमेव च ॥

वामजानुना सितां स्वाभ<sup>३</sup>देवीं दधानं । वामेन कमल-  
 धरां दक्षिणेन भुजेन भगवदालिङ्गनपरां कुसुमशोभित-  
 जटाकलापां । दक्षिणपार्श्वे सूर्यवेष्टितं 'त्रिशूलं, वामपार्श्वे  
 पद्मस्थकपालं नानासुगन्धिकुसुमैः सम्पूर्णं, रक्तपद्मचन्द्रे  
 लीलाश्लेष<sup>४</sup>स्थितं विभावयेत् भगवन्तम् । ततो मन्त्रं जपेत्  
 ॐ वज्रधर्मं ह्रीः ।

॥ इति हालाहललोकेश्वरसाधनम् ॥

28.

‘नमो हालाहलाय ।

सिद्धं हालाहलं नत्वा जगद्धाधिविनाशनम् ।  
 महामायामयं तस्य वक्ष्यामि साधनक्रमम् ॥  
 तत्रादौ तावन्मन्त्री क्वचिन्मनोऽनुकूले पृथिवीप्रदेशे  
 स्थित्वा आद्यनुत्पन्नाः सर्वधर्माः प्रकृतिपरिनिर्वृता माया-  
 स्वप्नगन्धर्व्वनगरोपमा इत्यधिमोक्षेण आध्यात्मिकमेवमहं-

<sup>१</sup> N . मालिनं ।

<sup>२</sup> A क्षपरन्तया, C क्षेपरन्तया ।

<sup>३</sup> A . नामिताभदेवी ।

<sup>४</sup> B begins, Fol. 43.

<sup>५</sup> A लीलान्तोपस्थितं ।

<sup>६</sup> This *Sādhana* is only to be found in Ab.

ज्ञानमधिष्ठाय दशदिगनन्तपर्यन्तलोकधातुव्यवस्थितान्  
बुद्धबोधिसत्त्वविद्याक्रोधगणानवलम्ब्य ॐ सर्व्ववित् पूर पूर  
आवर्त्त आवर्त्त हेरित्यनेन विविधपूजामेधान् स्फारयित्वा  
मनसाभ्यर्च्यभावेन प्रणम्य धरणीतलविन्ध्यस्तजानु-  
मण्डलो हृदि कृताञ्जलिरेवं ब्रूयात् समन्वाहरन्तु मां  
बुद्धा भगवन्ता बोधिसत्त्वा महाकृपाविद्यादेव्या महाक्रोधाः  
सर्व्वलोकधातुव्यवस्थिताः—

आबोधिशरणं यामि बुद्धं धर्मं गणोत्तमम् ।

ददामि तेभ्य आत्मानं प्रतिगृह्णन्तु नायकाः ॥

अनादिमति संसारे संसरता मयास्मिन् वा जन्मनि  
यत्कायवाक्यमनोभिः पापकं कर्म रत्नत्रयाचार्य्यापाध्याय-  
मातापिताभिस्तुभिस्तुल्यैसामान्यसत्त्वानां सावद्याभ्याख्यानं  
संवर्त्तनीयं दारिद्र्यं संवर्त्तनीयं व्याधिं संवर्त्तनीयं । अथवा  
यत् स्वतः कर्म कृतं कारितमनुमोदितं च तत्सर्व्वं युष्माकं  
पुरस्तात् यदा सद्यः कृतं यच्च तत् सर्व्वं अनिमित्तयोगेनानु-  
पलम्भमानः प्रतिदेशयामि । अनन्तभूयोऽप्येवं करिष्यामि ।  
यच्च प्रथमचित्तोत्पादमुपादाय यावदनुत्तरा सम्यक्-  
सम्बोधिर्यावच्च निरुपाधिशेषो निर्वाणधातुरचान्तरे सर्व्व-  
बुद्धबोधिसत्त्वविद्याक्रोधगणश्रावकप्रत्येकबुद्धानां अन्येषां च  
पृथग्जनानां कुशलमूलं तत्सर्व्वमनुमोदयामि । बुद्ध-  
प्रेमस्तावदनुमोदनया—

उत्पादयामि परमं बोधिचित्तमनुत्तरम् ।

यथा चैयधिका नाथाः सम्बोधौ कृतनिश्चयाः ॥

सर्व्वं चैतत् कुशलमूलं परिणामयामि । सम्यक्सम्बोधौ  
सम्यक्सम्बुद्धवर्त्तितया परिणामनया ततो वज्राञ्जलि-



विभाव्य ॐ सर्व्वतथागतसंशिताः सत्त्वानां सर्व्वसिद्धयः  
संपद्यन्तां सर्व्वतथागताश्च मामधितिष्ठेताम् । ॐ स्वभाव-  
शुद्धाः सर्व्वधर्माः स्वभावशुद्धोऽहमिति उदीरयन् स्वशि-  
रसि मुञ्चेत् । अत एव स्वभावशुद्धाः सर्व्वधर्मा विमोक्षात्  
विघ्नोपशमो भवति इति नात्र सन्देहः कार्य्यः । प्रोक्तविकल्प-  
प्रबन्धाद् विघ्नान् ।

तदनु स्वहृच्चन्द्रे अकारोद्भवहृदयं स्फुरदमितमयूखं  
विन्यस्य सर्व्वधर्म्मनैरात्म्यं भावयेत् । तेभ्यः स्वहृदया-  
क्षरेभ्यो रश्मिमेघान् संस्फार्य्य तत् सम्पश्येत् स्थिरचलान्  
सर्व्वभावान् । हालाहलरूपं निष्पाद्य विचिन्तयेत् तच्चैवं  
प्रवेश्य मायोपमं सकलं जगदित्यवगच्छन् आत्मानं  
हालाहलरूपं—

शशाङ्ककोटिसंमृष्टं जटामकुटधारिणम् ।

मितारविन्दनिर्भासं नीलकण्ठं त्रिनेत्रकम् ॥

महापद्मगममुद्धतरक्तपद्मोपरि स्थितम् ।

रत्नाचलगुहान्तःस्थं व्याघ्रचर्म(ाम्बर)सुवाससम् ॥

पर्य्यङ्गेन समाधिस्थं(स्थितं) चतुर्भुजविराजितम् ।

कुण्डिकाक्षधरं वीरं अमिताभकृतशेखरम् ॥

त्रिशूलमूर्द्धखट्वाङ्गं कुलिकावद्वयष्टिकम् ।

चिन्तयेत् तस्य वामेन दक्षिणेन कपालकम् ॥

कुसुमपरिपूर्णं कुलिकं च कृतफलं भगवन्तमवलोकयन्तम् ।

ततः पञ्चाङ्गविन्यासं मुद्राभिर्मन्त्रसंहताभिः कुर्यात् ।

उत्तानभाजो करयोर्निबन्धपार्श्वे चञ्चलतया शिखायाः

पर्व्वद्वितीयं खलु संस्पृशेत् । न्यत्येत तालौ करपार्श्वतश्च

मूलमुद्वेयम् ।

अस्या एव तु मुद्रायास्तर्जन्या विपरौततः ।  
 वेष्टयित्वा च तालाभ्यां अवष्टभ्य शिरो भवेत् ॥  
 इमामेव न्यसेत् मूर्ध्नि विपरौतप्रयोगतः ।  
 शिखा भवति तस्यैव हालाहलनिषेविनः ॥  
 पृथग् मुष्टिद्वयं बद्ध्वा मध्यमे कृतशृङ्खले ।  
 तारे शूची च तालौ च पार्श्वतः कवचो भवेत् ।  
 विक्षिप्य तालतामेव कल्पयेदस्त्रकर्मिभिः ॥

तारा तर्जनी, तालोऽङ्गुष्ठः, धाराऽनामिका, मध्या  
 शिखीति पर्यायः । अथासां मुद्राणां मन्त्रा भवन्ति । ॐ  
 सः स्वाहा हालाहलहृदयः । ॐ ज्वलिनि स्वाहा शिरः ।  
 ॐ प्रज्वालनदीपाय स्वाहा शिखा । ॐ अर्ध्याय स्वाहा  
 कवचः सर्वार्ङ्गे । अनन्तशक्तिगर्भा फट् अस्त्रं करदये ।  
 तदेव स्वयमेवाहं आर्य्यहालाहल इत्यहङ्कारवानात्मानं  
 हालाहलं भावयेद् यावत् खेदो न जायते । मति च खेदे  
 स्वहृच्चन्द्रे स्वज्वालहुंकारं विन्यस्य तन्मयूखावभामिनि च  
 पर्यन्तेषु मन्त्रेषु—

मन्त्राक्षराणि विन्यस्य कुर्यात् जपं समाहितः ।  
 हृदयं वा जपेन्मन्त्रं मालामन्त्रमथापि वा ॥  
 हृन्मन्त्रकोटिजप्ते तु मालाया लक्षजापया ।  
 सर्वथा तस्य सिध्यन्ति सम्पत्तिश्चाधयोऽखिलाः ॥  
 यावद्विच्छं जपं कृत्वा भावनामपि शक्तितः ।  
 क्षमयित्वा ततो नाथं प्रेषयेत् मूलमुद्रया ॥

अथ पटविधानेन भगवन्तमाराधयितुमिच्छति तदा  
 पटे पूर्वोक्तरूपं लक्षयेत् इत्ययं पटविधिः ।

द्वितीयं कथ्यते—

सुवर्णवर्णं यदि वा चिनेत्रं  
 भुजद्वयोपेतसुनीलकण्ठम् ।  
 रत्नाचलस्थं सुसमाहितं तनूं  
 हलाहलं पिङ्गलजटं लिखेच्च ॥  
 आक्रान्तपादौ (पुच्छौ) वसुनीलरूपा-  
 वर्द्धगतोदण्डकृतस्वकायौ ।  
 पार्श्वद्वये नाथमुदीक्षमाणौ  
 लिखेच्च सर्पौ पुरतः कपालम् ॥  
 पुष्पैर्विचित्रैः परिपूर्णमेतत्  
 पदद्वयं हस्तद्वयं समन्तात् ।  
 (प्रमाणमेतत् कथितं जिनेन)  
 अधस्तु जानुस्थितधूपहस्तौ  
 निवेशनीयः खलु साधकोऽत्र ॥

अतोऽन्यतमपटं प्रसार्य प्रातरेवापतितगोमयेन  
 मण्डलकं कृत्वा मूलमुद्रया मन्त्रसहितया आवाहयेदभि-  
 नयेन पटाकृतौ पञ्चाङ्गन्यासं च कुर्यात् पूर्वोक्तविधिभिरेव  
 मुद्राभिः समन्त्रसहिताभिः । ततो मूलमुद्रयैव पञ्चोप-  
 चारेण मानसीभिश्च पूजाभिः सम्पूज्य भगवन्तं सम्बोधयन्  
 मुद्रामुपदर्शयेत् कन्यशृङ्खले(ला) वा सन्धितारापृष्ठे  
 निवेशेतां । शिखाधाराविधिः यौ तर्ज्जन्यौ कृतसूचकौ ।  
 ॐ विस्फुलिङ्गादृहासकेशरि इति मन्त्रः । ततः पूर्वोक्त-  
 रूपमात्मानं विचिन्तयेत् । तद्रूपरहितो वा नवसृतं  
 पूर्ववत् मालामन्त्रं चयोदश वारानुच्चारयेत् । मण्डलक-  
 गोमयेन व्याधिं प्रलेपयेत् । षण्मासैः सर्व्वव्याधयः

प्रशाम्यन्ति । अथवा लक्ष्मेकं जपेत् । सर्व्वाशापरि-  
पूरिणोऽच न कार्य्या विचारणा । तच्चार्य्यमार्य्यहालाहल-  
हृदयमन्त्रः । नमः सर्व्वबुद्धबोधिसत्त्वेभ्यो महापुरुषवृषभेभ्यो  
नमः आर्य्यावलोकितेश्वर-महेश्वर-महास्थामप्राप्त-आर्य्य-  
मैत्रेय-समन्तभद्र-आर्य्यवज्रपाणिप्रभृतिभ्यो महाबोधिसत्त्व-  
प्रभृतिभ्यो नमस्कृत्वा भगवन्आर्य्यावलोकितेश्वर तव—

हृदयमावर्त्तयिष्यामि सर्व्वकामप्रसाधनम् ।

अष्टुष्टं सर्व्वभूतेभ्यो भवमार्गविनाशनम् ॥

तद्यथा । हे बोधिसत्त्व प्रियबोधिसत्त्व महाबोधिसत्त्व हे  
हले आर्य्यावलोकितेश्वर परममैत्रचित्त हितचित्त महा-  
कारुणिक कुरु कुरु महाविद्येति धुरु धुरु धराधर चलेन्द्रा-  
चल नमस्तेऽस्तु ह्रीः सर्व्वमत्त्वाभयप्रद हरिहरिहरिवाहनो-  
द्भव भवाभव भवानघ कुरु कुरु कुरु कुरु धुरु धुरु सुरु सुरु  
मुरु मुरु चुरु चुरु सुप्रसादितामलविमलमूर्त्ति आर्य्याव-  
लोकितेश्वर महाकारुणिक कृष्णाजिनधर अक्षधर दण्डधर  
जटामकुटावलम्बितप्रलम्बधर मल मल कल कल चल चल  
तल तल नल नल फल फल हुलु हुलु हुलुल हलाहल हो  
बोधिसत्त्व महाबोधिसत्त्व नमस्तेऽस्तु हँ हँ हँ कुरु कुरु  
हृदयमनुस्मर समयमनुस्मर जातिमनुस्मर इदं मे कार्य्यं  
कृतमनोरथं मे परिपूरय स्वाहा । प्रणमं च सर्व्ववदिति ।

इति पुण्यजनः सर्व्वो भूयाद् हालाहल इति ।

अहं च मञ्जुघोषः स्यां जगदाशाप्रपूरकः ॥

आबोधि मञ्जुघोषस्य पादाम्बुजरजोरसा ।

प्रज्ञापालितनाम्नायं कथितः पद्मभृदिधिः ॥

॥ आर्य्यहालाहलसाधनं समाप्तम् ॥